

**FAMILIA  
HABITAT  
BREVITAS**



**FOST 1926**



**La Famille fait jaillir les forces morales et les affections dont la douceur tient le mieux en échec le dur égoïsme et où une patrie puise sa vie profonde.**

**Lettre du Cardinal CHAROST aux organisateurs du Congrès de la Famille, à Lannion, en 1924.**



**LIBRAIRIE LE GOAZIOU**  
- MORLAIX & QUIMPER -

Le **LAROUSSE AGRICOLE** doit faire partie de l'outillage de toute ferme moderne.

Le **LAROUSSE AGRICOLE** est un dictionnaire où vous trouverez dans l'ordre alphabétique tous les renseignements pratiques intéressant l'agriculture.

Il forme deux superbes volumes — 1.700 pages (format 32 x 25) — 5.000 articles — 5.216 gravures — 40 planches en couleurs — 102 planches en noir.

Prix des deux volumes reliés demi-chagrin 258 fr. 50 pour paiement comptant (port en sus).

**Ce que contient le Larousse Agricole**

Le rapide aperçu ci-dessous ne donne qu'une idée encore très incomplète de la richesse et de la variété de la documentation contenue dans le *Larousse Agricole*.

**CULTURE DU SOL.** — Assolements, Fumiers, Engrais chimiques, Céréales et culture de rapport. Différentes espèces de blé, de pommes de terre, etc.

**HORTICULTURE.** — Culture potagère, Arboriculture, Floriculture, etc.

**INDUSTRIES AGRICOLES.** — Lait et beurre, fromage, cidre, Meunerie, etc.

**ECONOMIE DOMESTIQUE ET AGRICOLE.** — Comptabilité agricole, Syndicats et coopératives. Conserves de légumes et de fruits, Miel et cire, etc.

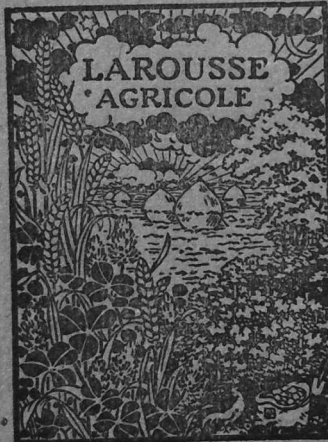
**ELEVAGE.** — Bétail, Basses-cours modernes, Hygiène de la ferme, Alimentation rationnelle, Sélection, Reproduction. Différentes races de chevaux, de vaches. Apiculture, etc.

**ART VETERINAIRE.** — Méthodes scientifiques modernes. Les maladies et leurs remèdes. Parasites et animaux nuisibles.

**GENIE RURAL ET LES CONNAISSANCES PRATIQUES.** — Arpentage. Levés de plans. Nivellement. Drainages et irrigations. Bâtimens ruraux. Constructions économiques. Clément armé. Menuiserie.

**MACHINISME AGRICOLE.** — Les Moteurs. Outillage fixe et mobile perfectionné. **DROIT RURAL.** (Tous les renseignements voulus).

Demandez un prospectus-spécimen gratuit à la **LIBRAIRIE LE GOAZIOU**



Ti koz **L'OLLIEROU**  
**L'HOSTIS & JORDE**  
SUCCESSIONS  
18, 27, Rue Louis-Pasteur  
- BREST -  
R. C. 1442

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en hon ti e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessinioù nevesa e mou-choueroù ha tavancheroù brodet.

Seiz, mezer, ha danvez a bep seurt.

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a ugent real dre gant a vez roet e marc'hadourez ha dek dre gant d'ar familhou niverus.

**AR MEUBL**  
ar re vras, ar re grenva,  
hag ar re gwella marc'had,  
a vez kavet e ti  
**VICAIRE-LÉVEC**  
Marc'hadour meubl  
105, rue Jean-Jaurès

(ar ru Baris gwechall) **BREST**  
Dionallit mat : n° 105 a lavaran, ha neket eun  
Téléph. 7-75 ti all eo ! R. C. 6975

Médaille d'Or à l'Exposition des Arts Décoratifs de Paris 1925

Meubl acajou, kraon, ha dero eus a bep seurt. **Stal vras evit ar meubl e giz Breiz.** — Gweleou houarn a kouevr. — Gloan, mataresennou, plunv palennou, sklennou, etc.

Meubl kerez, gwarnisset, great aratoz evit an dud diwar ar meaz.

Livraison gratuite à domicile par camion-auto.

**Grands Magasins de Nouveautés**  
**Aux Galeries Saint-Martin**

*Les plus Jolies Nouveautés*  
*Les Meilleurs Prix*

**VÊTEMENTS SUR MESURE POUR HOMMES**  
DEUX EXCELLENTS COUPEURS

Spécialité de **DRAPERIES NOIRES** et **FANTAISIE**  
pour la campagne

## Maladies du Sang et de la Peau

Eczéma, psoriasis, acné, démangeaisons, vices du sang, traités par les Rayons Ultra Violet, le plus puissant thérapeutique connu.

### Maladies des voies urinaires

*Guérison par l'électrolise*

Traitement des métrites, pertes blanches, anémies.

### Sérums, vaccins, sels de radium

**D<sup>r</sup> P. TEISSONNIÈRE**

50, rue d'Aiguillon — BREST  
*Brezoneg en ti.*

## AU TIGRE ROYAL

FOURRURES et PELLETERIES

37 — Rue de Siam — 37

- BREST - R. C. 38

Grand choix de Fourrures  
de toutes provenances

TRANSFORMATIONS

:: REPARATIONS ::

:- PRIX MODÉRÉS :-

*Prena a reer es-kriz, krec'hin lern,  
kaerelled-vas, gozed, lapined,  
pudasked, hag all... ;  
ha paet e vezont prizioù mat.*

## YEC'HED AR VUGALE

### Ar "SIROP FERET" a-enep an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop-Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trouklennou leaz, ar werbl, an doureter fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu warlerc'h ar ruzel hag an dreo, etc...

*En vente dans toutes les pharmacies.*

Dépôt principal: GRANDE PHARMACIE DU PROGRÈS, 2, rue de Paris, (au-dessus de l'Octroi). BREST. R. C. 232

## Toennou SPECK en « EVERITE »

grêt gant simant hag amiant, na dreuz ket an dour anezo, a vir ouz ar riou koulz hag ouz an domder.

== PEURBADUS ==

E pladennou a bep ment, betek 3<sup>e</sup> 05. Es ha prim da staga, forz gant piou.

— Tol evez ouz ar varc'hadourez grêt henvel. —

Ouspenn 2.000 prener, en o zouez Ponts et chaussées, Marin nationale, Poudrière du Moulin-Blanc, usine des Produits chimiques etc., bet zervijet en doare ar gwella.

E gwerz e Ti SPECK, 46, ru Jean Jaurès, Brest

(Gwechall ru Pariz, ez-ein d'ar ru Victor Hugo)

Gwerzer an « EVERITE » vit Breiz

Ti Speck a ro da c'houzout en deus ivez e gwerz

Kement 'zo ezomm 'vit sevel lojeiz :

Koad an Nord, tebilh « mâchefer »; râ, simant, pladennou « tôl » a bep ment hag ha bep hed, betek 3<sup>e</sup> 05. Kartons goudronet a c'hell mont betek 10 vloaz. — Livaj a bep liou, e boestou o poueza etre 2 ha 10 lur. etc.,..

Koadach, emmenuzerach, dorjoug, prenechou, etc., grêt diwar vuzul.

SPECK a zav ivez tier marc'had mat

e mein pe e tebilh « mâchefer », izel briz.

— AUX —

## DAMES DE FRANCE

95, 97, 99, Rue de Siam, BREST

LES PLUS GRANDS MAGASINS DE LA RÉGION

:- NOUVEAUTÉS :- MÉNAGE :-

MEUBLES :- ARTICLES DE PARIS

*Ar gwella marc'hadourez evit an izella priz*

Actuellement :

**NOUVEAUTÉS DE LA SAISON**

Tud an ti a oar brezoneg.

## TAOLIT EVEZ MAT!

N'ankounac'hait ket  
penaos an **DILHAJOU**  
evit GOAZED, PAOTRED YAOUANK ha BUGALE  
ar re Wella, ar re Gwella-Marc'had  
a vez gwerzet

# Aux ELEGANTS

80, ru Siam, BREST (Gwechall ti LIVENAIS)

Ti a gonfians, REKOMANDET

EUN DISKENN-BRIZ a 7 o/o a vez roet d'ar Familhou niverus  
ha d'ar zoudarded mac'hagnet er brezel.

## CRÉDIT NANTAIS

Société anonyme au capital de 30 millions de francs

**BREST, 6, plasenn Latour-d'Auvergne,  
KASTELL-PAOL, 21, Ru-Vras,  
PLOUGASTELL ha KAMELET.**

M'ho peus c'hoant da lakaat hoc'h arc'hant da c'hounit,  
kasit anezan d'an ti-man;

Mar d'oc'h berr en arc'hant, goulennit er **C'hredit Nantais**, hag e vezo prestet d'eoc'h.

Ar **C'hredit Nantais**, ouspenn, a gemer arc'hant pe  
vilheji da ziuall. **Rentet e vezont en dro**, gand eun  
interes a 4 1/2 o/o war ar marc'had.

# Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONEZ

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou  
ha Soniou — Buhez ar Vro

### RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F<sup>o</sup>) | Y. LE MOAL, Coadout, p<sup>r</sup> Guingamp

ADMINISTRATION  
du **FEIZ HA BREIZ** :  
FR. GEORGELIN,  
Brest — 4, rue du Château — Brest  
c/c 44-40 RENNES

ADMINISTRATION  
d<sup>r</sup> *Bleun-Brug* et de l'*Engles Sant Ilu*  
YV. DREZEN,  
BREST — 4, rue du Château — BREST  
c/c 6238 RENNES

ABONNEMENTS INDIVIDUELS  
« FEIZ HA BREIZ » et « KORN-BOUD »  
Bretagne . . . . . 12 f. l'an  
France . . . . . 15 f. l'an  
Etranger . . . . . 25 f. l'an  
Abonnements collectifs  
Feiz ha Breiz (seul)  
(à partir de 5 exempl.). 8 f. l'an

PUBLICITE  
Toutes les insertions sont faites  
à l'année  
Une page entière . . . . . 300 fr.  
Une demi-page . . . . . 175 fr.  
Un quart de page . . . . . 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — XVI<sup>e</sup> Congrès du Bleun-Brug. —  
Gouel Maria Hanter-Eost, J. L'HELGOUACH. — Ar  
Bleun-Brug hag ar chevedigeziou kristen, E. AR  
MOAL. — Leve Breiz e Rom, Y.-V. PERROT. — A zehou  
hag a gleiz, AR C'HERNE. — Kerne, F. M. — Roue al  
Laz, D. N. D. — Etre Sant-Pabu ha Plougin, PAOTR  
PLOUGIN. — Labouriou ar merc'hed wardro an ti,  
TINTIN ANNA. — Troiou kamñ Leon ar Bris, MABIG  
BREIZ.

### SULIOU HA GOUELIOU MIZ EOST

- 1 a viz Eost. — Ober a rear hizio, en holl ilizou Breiz,  
gouel Santez Anna, Mamm ar Vro.  
8 a viz Eost. — XI<sup>vet</sup> sul goude ar Pantekost.  
15 a viz Eost. — Goue' Itron Varia Hanter Eost.  
22 a viz Eost. — XIII<sup>vet</sup> sul goude ar Pantekost.  
29 a viz Eost. — XIV<sup>vet</sup> sul goude ar Pantekost.

# XVI<sup>e</sup> Congrès du Bleun-Brug

sous la haute présidence

de sa Grandeur Mgr GOURAUD, évêque de Vannes,  
à Vannes et à Sainte-Anne-d'Auray,  
les 13, 14, 15 et 16 septembre 1926

## PROGRAMME GÉNÉRAL

### LUNDI 13

Excursion dans le golfe du Morbihan.

A 8 heures, départ de Vannes, en bateau, pour Port Navalo.

De Port Navalo à Saint-Gildas, par train spécial. Arrivée à Saint-Gildas de Rhuys à 11 h. 15. Messe basse avec cantiques bretons.

Déjeuner à la Communauté des Religieuses de Saint-Louis.

A 1 h. 30, Conférence sur la vie de Saint-Gildas. Promenade dans le Golfe. Retour à Vannes à 5 h. 30.

— Le prix de l'excursion, — bateau, train et repas compris, — ne dépassera pas 25 francs.

— M. l'abbé Rio, 6, rue Noë, Vannes, recevra les adhésions jusqu'au 1<sup>er</sup> septembre.

A 18 h., ouverture de la *Retraite annuelle* (1), 17, rue du Mené, par M. l'abbé Breurec, missionnaire diocésain, vice-président du Bleun-Brug vannetais, en présence de M. le chanoine Guillevic, vicaire général.

Sujet de la Retraite: Le Breton catholique.

A 20 h. 30, Séance dramatique, sous la présidence de M. l'abbé M. Buléon, Recteur de Saint-Jean-Brevelay.

1. — *Le Mensonge de Corentin Lamour*, drame de M. l'abbé Le Bayon.

2. — *Les Cloches de Saint Patern*, paroles de M. l'abbé Le Bayon; airs populaires.

3. — *Sant Isidor, Labourer*, drame en 3 actes, de M. Le Bayon.

Ce programme, ainsi que les intermèdes, sera entièrement exécuté par les *Pautred Padern*, de Vannes, et la *chorale de Saint Patern*, sous la direction de M. l'abbé Candalh, vicaire à Saint-Patern, et de M. Gagnier, directeur de la chorale.

### MARDI 14

A 6 h. 30. — Méditation.

A 7 h. — Messe.

A 9 h. — Sermon.

(1) Les retraitants sont priés d'adresser leur adhésion à M. l'abbé Breurec, 17, rue du Mené, Vannes.

— 283 —

A 10 h. 30. — Conférences sur les *Méodies bretonnes*, par Dom Hervé, bénédictin de l'abbaye de Kergonan.

A 12 h. — Repas en commun.

A 15 h. — Sermon.

A 16 h. — Conférence.

A 18 h. 30. — Prières et salut.

A 19 h. — Repas en commun.

A 20 h. 30. — Séance dramatique sous la présidence de M. André, Président des *Korrigans*, de Vannes.

1. — *Fosfatin, ar vateh finn*.

2. — *Ar fri a c'hounid ar verc'h*.

3. — *Santez Noluen*.

Ce programme, ainsi que les intermèdes, sera entièrement exécuté par la *Troupe de Bignan*, sous la direction de M. Edouard Gillouard, de Belz.

### MERCREDI 15

A 7 h. — Messe de Communion.

Sermon de clôture de la Retraite par M. l'abbé Yves Le Clerc, licencié ès-sciences, professeur à l'Institution N.-D. de Guingamp.

A 9 h. — Séance d'étude présidée par M. Cadic, maire de Noyal-Pontivy, député du Morbihan.

1. — Rapport annuel du Président du *Bleun-Brug*.

2. — La Famille bretonne. Rapport présenté par M. Le Corre, d'Inguiniel.

3. — Les mœurs de la famille bretonne d'après la *Très Ancienne Coutume de Bretagne*, rapport présenté par M. l'abbé Poisson, directeur de *Foi et Bretagne*.

A 11 h. 30. — Repas en commun.

A 13 h. 30. — Séance d'étude sous la présidence de M. l'abbé Le Goff, aumônier à Pontivy.

Situation de la langue bretonne au pays de Vannes. Rapport présenté par M. l'abbé Mary, professeur au Petit Séminaire de Sainte-Anne.

A 15 h. — Matinée dramatique, sous la présidence de M. Loth, professeur au Collège de France.

*Pasion Goneri, kloareg ha sudard breton*, drame en 6 actes et en vers, de M. l'abbé Le Bayon, texte breton et français, illustrations scéniques empruntées à la *Pasion de N.-S.*

Les chants de *Pasion Goneri* seront exécutés par la Chorale de Saint-Sauveur de Brest.

A 18 h. — A l'issue de la représentation, réunion spéciale des membres du *Bleun-Brug*, 17, rue du Mene.

A 19 h. — Repas en commun.

A 20 h. 30. — *En ereden é bro Guéned*, paroles de M. l'abbé J. Le Maréchal, curé-doyen de Pluvigner, musique de M. J.-P. Le Dantec, vicaire à Saint-Louis de Lorient, chantée par les chorales de Saint-Jean-Brevelay et de Pluvigner.

JEUDI 16. — A Sainte-Anne d'Auray

A 8 h. — Concours de lecture, de déclamation, d'éloquence et de chant.

A 9 h. 30. — Grande audition de musique bretonne; choix de morceaux et chœurs exécutés par la chorale de Saint-Sauveur de Brest, — 50 exécutants, — sous la présidence de M. l'abbé Mayet, organiste à la cathédrale de Quimper, président du Comité de musique du *Bleun-Brug*.

A 10 h. 30. — Messe du *Bleun-Brug*, dite par M. le Chanoine Guillevic; chant de cantiques bretons. Sermon par M. le Chanoine Buléon, curé-archiprêtre de la Cathédrale de Vannes.

A 11 h. 1/2. — Banquet.

A 13 h. — Grande manifestation à la mémoire des 250.000 Bretons morts à la guerre. Discours. Exécution des cantates de MM. Le Maréchal et Jaffrennou (Taldir) au Monument des Morts. — Quête en faveur du Monument. — Cortège de la Famille bretonne.

A 14 h. — Grande séance dramatique sous la présidence de Sa Grandeur Mgr Gouraud, évêque de Vannes.

1) Au théâtre *Nikolazik*; *Pasion Goneri*.

2) Autre séance dramatique dite des « Quatre frères », (*Ar pevar breur*) au théâtre du Petit Séminaire, sous la présidence de M. l'abbé Martin, curé-doyen de Gourin. Le programme de cette séance sera exécuté par des troupes appartenant aux quatre dialectes de Bretagne.

3) Théâtre de verdure, dans le parc du Petit Séminaire.

a) *En ereden é bro Guened*.

b) Audition de chorales et chansons diverses.

A 17 h., sur le parvis de la Basilique, proclamation des lauréats. Distribution des prix. Salut du Saint Sacrement et clôture du XVI<sup>e</sup> Congrès du *Bleun-Brug*.

Adieux à Sainte Anne. Exécution du *Bro goz va Zadou Keranna le 26 Juillet 1926*.

Y. LE MOAL,

Président du *Bleun-Brug*.

E. LE NESTOUR,

Président du *Bleun-Brug vannetais*.

Pour tous renseignements, s'adresser à M. Milon, trésorier du B.-B. vannetais, 6, rue du Maréchal Foch, Vannes, ou à M. l'abbé Rio, 6, rue Noé, Vannes.

Les séances d'étude se donneront à la Retraite. Les séances théâtrales de Vannes se donneront au *Cinéma de la Garenne*.

Les prix d'entrée au *Cinéma de la Garenne* seront: Premières: 10 fr.; Secondes: 5 fr.; Troisièmes: 3 fr. A partir du 1<sup>er</sup> Septembre on ne distribuera plus que des Cartes d'entrée.

Les Cartes du *Bleun-Brug*, — 10 fr. — ne donnent droit qu'aux séances et aux représentations du Congrès à Vannes, ainsi qu'aux auditions du jeudi matin à Sainte-Anne.

Toutes les représentations de l'après-midi du jeudi sont payantes même pour les membres du *Bleun-Brug*.

Prix des places des séances du jeudi après-midi:

I. — *Théâtre NIKOLAZIG*: chaises: 20 fr.; nef centrale: 10 fr.; bas-côtés: 5 fr.

II. — *Théâtre du Petit Séminaire*: Premières: 10 fr.; Secondes: 5 fr.

III. — *Théâtre de verdure*: Prix uniforme: 2 fr. Location: 5 fr. en plus quelle que soit la classe.

Les établissements suivants pourront donner logement et pension principalement aux groupes (acteurs, chanteurs).

Retraite, 17, rue du Mené (hommes seuls), 100 lits, — chambre ou dortoir, pension et logement, 15 fr. par jour.

Père Eternel, Place de l'Ancien Evêché (dames seules), 50 lits en dortoir, — pension et logement, 10 fr. par jour; Etablissement de Sainte-Anne, sur la Rabine, chambres, 2 fr. 50.

Les ecclésiastiques seront reçus au Grand Séminaire. Pension et logement pour les prêtres, 15 fr. par jour; pour les séminaristes, 12 francs.

N. B. — Pour la pension et le logement à Vannes, s'adresser à M. l'abbé Rio, 6, rue Noé, Vannes.

Pour les séances théâtrales, s'adresser à M. Milon, trésorier du *Bleun-Brug* vannetais, 6, rue du Maréchal Foch, Vannes.

## Gouel Maria Hanter-Eost

En-dro da vez o Mamm zantel  
E oa e kelec'h an Ebestei,  
Eno, a bewar c'horn ar bed,  
Dre vuzud, douget e oant bet.  
Abaoc daou zervez pe dri  
Eo aet d'an nenv ene Mari,  
Nijet eo pell difouz an anken  
D'an dudi a bad da viken.

Goulskoude he c'horf disklabez  
A gousk c'hoaz dindan ar men-bez  
Ha warnan falc'h lemm ar maro  
He deus skoet he zaol garo.

Bodet holl en-dro d'o Roue  
An eled a zell ouz Doue  
O klask gouzout pe seurt ratoz  
A ra dezan keit all gortoz.

Neuze Doue a zao e vouez  
Hag en o mesk e gomz a gouez:  
« Nijit, ha ra zeuio ganeoc'h  
Mari, korf hag ene, d'ar peoc'h ».

Hag int, en o fenn sant Mikel,  
D'an traon, d'ar red, a daol-askell...  
Hag ar Werc'hez kelc'het ganto  
Warzu an nenv a bign ato.

Plac'h hep he far, e barr an oad,  
E toug eur rozenn war he zroad,  
Eur gurunenn aour war he bleo,  
Ouz eur Rouanez henvel eo.

« Piou, eme ar zent, eo hounnez  
A bign ahont, el levenez ?  
A bign en tu all d'ar stered,  
Harpet war he muia-karet ?

Na tal an heol, na dremm al ioar  
N'eo warno ken tufus o gloar;  
Piou 'ta eo, eme an Eled,  
Na pegen kaer eo da walet!

Tostait, eme an Tad dezi,  
D'eoc'h an tron uhela em zi,  
Va Mab, o Merc'h, e peus douget  
Ha gant ho laez e peus maget.

Tostait, va Mamm, eme Jezuz,  
Echu eo hon doaniou gloazuz,  
Evidoc'h ez eus em falez  
Eun tron dispar graet gant perlez.

Tostait, eme ar Spered glann,  
O pried fur, o pried glann,  
Rouanez an nenvou ez oc'h  
Ha da virviken e vezoc'h ».



Ha pa glaskas an Ebestel  
Er bez korf ar Werc'hez santel,  
Korf ebet mui ne oa eno,  
Hag ar joa a grogas enno.

O va Mamm, o va Rouanez,  
Chach da vugel d'an nenv ganez,  
Yeo ar c'hlaç'har a zo pounner,  
Deus d'am c'herc'hat, Gwerchez tener.

Pell e kavan aman gortoz,  
Digor d'in dor ar baradoz,  
Digor d'in feunteun an dudi,  
Rag mall eo ganen nijal di.

J. L'HELGOUACH, O. M. I.

## AR BLEUN-BRUG

### HAG AR C'HEVREDIGEZIOU BREIZEK

E pep rann-vro a Vreiz, ez eus bet, hag ez eus bepred, Bretoned hag o deus labourer, studier, skrivet, prezeget, evit rei da anaout o Mamm-vro ha lakaat da nevez, da greski ar garantez eviti. Grêt o deus hag ober a reont ivez al labour-ze evel kristenien; ne garfent ket pourchas netra evit Breiz a gement a c'hellfe noazout ouz ar relijion. Ar Vretoned kalonek-ze a oa chomet betek hen o-unan, dispartiet pep hini en e gorn-bro, ha n'en em anavezent nemet diouz a-bell ha ne oant ket evit lakaat, evel m'o dije bet c'hoant, o labouriou da glota an eil gant egile. — Setu deut ar *Bleun-Brug*, ar *Bleun-Brug* hag a zo war an hevelep tro, unan ha meur a hini, a zastum an holl rann-vroioù en unan hag a lez, koulskoude, gant pep hini anezo, frankiz da labourer hervez he doare. Ar *Bleun-Brug* a gemer war e gont al labourer grêt betek hen e pep rann-vro hag a ro d'ezan eur spered ledanoc'h, a laka ennan eur vuhez uheloc'h, a ro lusk, a ro ton, a ro mouez ha galloud d'ezan. Setu eno petra ra ar *Bleun-Brug* bep ma astenn e gammejou dre Vreiz, diazezan, unani, nerzan an Emzao breizek kristen.

Ar c'hevredigezioù all a grou kevrennoù hag a zastum enno tud a bep doare, da bléal pe gant al lennegez, pe gant ar muzik hag an ijinou kaer, pe gant ar madou. Ar *Bleun-Brug* en em gemer en eur stumm dishenvel. An dud-ze a bep doare ez a d'o c'haout en o bro, Treger, Leon, Kerne, Gwened, Breiz-Uhel; kinnig a ra d'ezo ar benvioù labourer en deus ijinet hag a zo, betek breman, 'vit adsevel ar spered hepken, — ti-gwerz leoriou brezonek, *Breuzier ar Brezoneg*, Kannad brezonek, Teatr brezonek, Kendalc'hioù ha gouelioù brezonek, hag e lavar d'ezo: « Grit impli gant kement-se holl hervez an doare a zere ar gwella ouzoc'h, gant ma talc'hoc'h bepred ho sellou war ar menozioù a dle sturia peb ezel eus ar *Bleun-Brug*: ar spered kristen, ar spered broadel.

Eun dra c'hoaz hag a zo d'ar *Bleun-Brug* ha n'eo nemet d'ezan: ar c'hevredigezioù all a vod tud a bep kredenn hag a bep stad; — ar *Bleun-Brug* a vod ivez tud a bep stad, nemet e c'houlenn diganto kaout holl an hevelep kredenn, ar gredenn gatolik. Ken lies a stad, a oad, a vicher, a renk, evel ma 'z eus e Breiz, met eun hevelep kredenn d'ezo. Goulennet zo bet: Met petra rit-hu eus ar Vretoned digredenn hag a zo gwir Vretoned, kalz anezo? — Ar *Bleun-Brug* a fell d'ezan lakaat ar relijion e kont evit adsevel ar Vro ha ne c'houlenn nemet aotre da lavaret d'ar Vretoned: « Aman, ne zigemerer nemet Bretoned hag a vefe katoliked war an

hevelep tro... » Aotre a lez, d'e dro, gant ar Vretoned digredenn, da zevel kevredigez etrezo hag en em glevet ganto a fell d'ezan en o c'hevredigez. Met evel ma ne adsaver ket eur vro hep relijion, evel m'eo ar relijion gatolik ar gwir hini, ha bet hini Breiz a-viskoaz, setu ma rank ar *Bleun-Brug* troc'han krenn etre ar Vretoned a gred hag ar re ne reont ket. Breiz breman, gant an niver a gredennou pe, kentoc'h, a amgredennou a gaver etouez an dud, a zo eur Vreiz oc'h en em zizober, oc'h en em zispenn, oc'h en em zismantri; ar stad a amgredoniez-ze n'eo ket eur wellaenn eo, nag eur bazenn da gas da welloc'h, met eur stad dister hag a gas bemde warzu disteroc'h, betek pal ar maro. Ac'hano, ne adsaver ket nemet dre ar Gredenn eün, rik, kalet, dre ar Feiz unanet start gant Breiz.

Ret eo d'ar Vretoned anzañ, hep digareziou, eo eno eman ar wirionez, ha penôs hon deus gwir da zevel eur gevredigez war eur seurt diazez. Labourint ahendall, ma kavont gwel, da lakaat anaout ha karet o bro; ne vezimp ket a-du ganto, met enebiez ne vezo ket ivez etrezomp, gant ma taolint evez ouz kement-man hag a zo disklêriet gant *Abalor* en e leorig: *Après Carentoir*, talvoudus kenan da lenn.

... « D'accord avec MM. Le Moal et Brochen pour n'ouvrir les portes du *Bleun-Brug* (ce qui s'entend parfaitement) qu'à des catholiques convaincus et pratiquants, J.-P. Calloc'h eüt-il adhéré à l'interdiction faite aux « Brughers » de collaborer dans les associations, jusqu'ici respectueuses de notre Religion Nationale, avec des personnalités non catholiques, mais dépourvues de toute haine et de tout prosélytisme anti-religieux ? Où iront les patriotes bretons non catholiques ? N'en déplaît-il à MM. Le Moal et Brochen, il en est... A l'heure où l'on doit faire appel à toutes les forces morales encore vivantes, à l'heure où 80.000 citoyens réclamaient, seulement, à Landerneau, le Droit Commun, c'est avec tristesse que nous voyons une association issue d'un effort commun, refuser la collaboration des siens à toute « renaissance intellectuelle », chose éminemment humaine et « temporelle », qu'elle n'aura pas estampillée ».

Setu eno unan eus ar gwasa rebechou bet grêt biskoaz d'ar *Bleun-Brug* hag e tisklêrian anezan war e hed, evel m'eo kouezet diouz pluenn hor c'henyroad ha mignon *Abalor*.

Da genta, lavaromp penôs an art. VIII hag a zifenne ouz ar vleun-vrugerien rei o hano da gevredigeziou all hag a vije *neutr* a-ratoz kaer, a zo bet chenchet ar geriou anezan; — « ezel a c'hello bezan d'ar *Bleun-Brug* kement Breizad a asanto gant e *Reolennou* »; difenn an art. VIII a zo bet lemmet eta; *perak?* Adlennit aman, uheloc'h, ar skouer a gêmer *Abalor* evit lakaat e rebech da spega

muioch: ET E VIJEMP A-ENEB da SPERED AN UNVANIEZ KATOLIK. Hogen, ar rebech-ze ne splad ket. *Bleun-bruger* ebet, ne nac'ho ober empleo, *eus an eil kevredigez d'eben*, gant Bretoned ha, daoust d'ezo da veza digredenn, a zifenne an « Droit commun », a-unan gant ar gatoliked; rak red eo teuler evez penôs ar Vretoned-ze, « personnalités non catholiques mais dépourvues de toute haine et de tout prosélytisme anti-religieux », tud hag a zo lod eus ar « forces morales encore vivantes » e komz anezo *Abalor*, red eo teuler evez eta *penôs an dud-ze n'int ket neutr*: enebi a reont ouz al lezennou laik a grign pep buhez, pep kredenn, peb onestiz... bezan int lod eus ene an Iliz ha tostoc'h d'ezi eget ne zonj gantb. Perak eur *bleun-bruger*, ma en deus digarez mat, ne gemerfe ket pers en eur gevredigez hag a verk en he Reolennou eman, da vihana, evit an « Droit commun », da lavaret eo, e fell d'ezi he defe an Iliz katolik gwirioù keit ha keit gant pep kredenn ha pep relijion all? Gwell eo, koulskoude, ne vefe ket darempred etrezo hag ar *Bleun-Brug*, nemet eus an eil d'eben, dre gannaded dibabet evit ze, pegwir ar *Bleun-Brug* eo e venoz goullenn 'vit an Iliz katolik muioch evit an « Droit commun », ma vezo savet, dreist d'ar re all, er renk a zo dleet d'ar Wirionez hepken. Da betra ez afe *bleun-brugerien* da rei o hano, a-benn kaer, d'eur gevredigez hag a laka an Iliz en eur pal izelloc'h 'vit n'ez eo dleet? Diazez ar « Droit commun » a c'hell rei digarez d'ar *Bleun-Brug* evel kevredigez, da henti kevredigeziou all, 'vit ober ganto labour vreizek, nann, avat, da gaout an hevelep izili, evel pa ne vefe kemm ebet etre an eil hag eben. Forz penos e vo disklêriet an art. VIII, ar spered anezan a chom bepred, da lavaret eo, n'eo ket eun dra eün, eun dra da vezan *kemeret da lezenn*, ez afe eur Breizad katolik en diou gevredigez, unan katolik rik evel ar *Bleun-Brug* eben oc'h anzav hepken an « Droit commun ».

An dra-ze n'eo ket reiz ha n'hell bezan nemet gouzanvet, da lavaret eo, aotreet eur wech bennak... *Bleun-Brug* ebet ken, ma tec'her ac'hano, pegwir *Feiz ha Breiz* eo e ziazez.

E gwirionez, an Iliz, daoust d'ezi da voda tud a venozioù dishenvel en Unvaniezoù katolik, he deus, a-zivêz d'ar strolladou-ze hag a zo diouz doare hon amzer, strolladou all a zo a beb amzer, a gemer lod ivez en Unvaniezoù katolik, nemet ez int diazezet, ahendall, war ar menoz ha war ar vuhez kristen rik. En eun doare bennak evelse, ec'h intentfen darempredou ar c'hevredigeziou breizad etrezo, nemet ne ziskennfe hini anezo diouz an tu kristen, izeloc'h eget an « droit commun ».

Hennez ar c'hember hag e c'hell hon holl gwaziu en em gaout ennan, ma karont, hag unani o nerz da bourchas, evit mad Breiz, kement a zo boutin etrezo.

Ha breman, pegwir *Abalor* a varn hol labour hervez ar pezh en dije kavet mat pe fall J.-P. Calloc'h, me gred e

c'heller, *dreist-holl en deiz a hirio*, respont evelen d'ar goulenn a rea breman souden.

« Ya, mat en dije kavet Calloc'h an difenn grêt, — hep droug nag enebiez, — gant an art. VIII, rak, anez, ne lakomp ket hon oberou da gorda gant hon lavariou. N'eo ket d'ar *Bleun-Brug* eo diskenn da ginnig darempred d'ar c'hevredigeziou ha n'int ket eus an doare gantan; d'ar re-man 'n hini eo *sevel*, da vihana, betek tachenn an « *droit commun* » d'ober eno eun emgleo leal ha sklêr, evel ma tere ouz Bretoned hag o deus, gozik holl, e goueled o c'halon, miret feiz o zadou koz.

E.-A. MOAL.

### L'Emgleo Sant Iltud

serait reconnaissant au Cercle Celtique de lui trouver un représentant bénévole qui accepterait d'exposer des ouvrages bretons de la Société à l'exposition de la Bretagne à Paris — Hall du « Petit Journal » — 61, rue La Fayette, d'en assurer la vente, de recueillir les commandes, de distribuer la publicité.

Ecrire à M. Yves Drézen, 4, rue du Château, Brest.

Les Actionnaires de l'E. S. I. sont convoqués en Assemblée générale à Brest, 4, rue du Château, le 20 août 1926, à 14 heures.

Le Conseil d'Administration.

**BRETONED**, *mar karit ho Pro, evel ma livirit, klaskit eta*

**LENNERIEN,**

**KOMZERIEN,**

**PREZEGERIEN,**

**KANERIEN,**

*da vont da Geranna d'ar 16 a viz Gwengolo a zeu da gemeret perz e kenstrivadegou ar Bleun-Brug.*

### Tud yaouank,

paotred ha merc'hed, pleustrit, a-zevri, war genstrivadegou ar *Bleun-Brug*, bet moulet war *Feiz ha Breiz* miz Genver, m'ho po priziou da gaout e *Santez Anna Wened*, d'ar 16 a viz Gwengolo a zeu.

## Leve Breiz e Rom

Daoust ma n'oa ket kement he ec'honder ha meur a vro all, Breiz he deus bet he iliz hag he zi, e Rom, evel rouanteleziou brasa ar bed kristen.

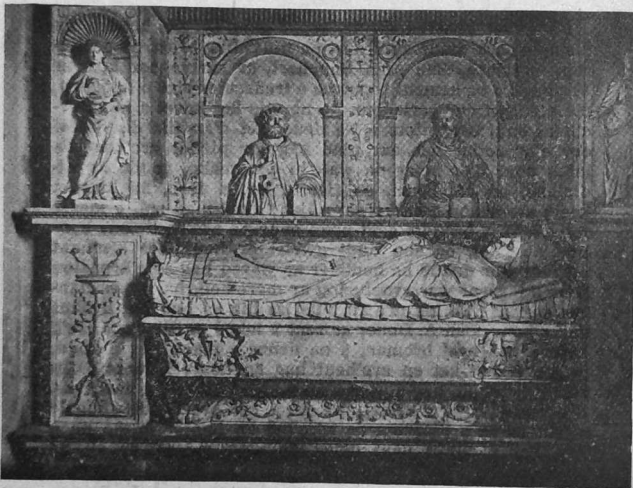
### I. — *Penaos eo deut d'o c'haout?*

Er XVvet kantved, Breiz, renet gant Duked kristen ha distag c'hoaz diouz ar Frans, oa pinvidika bro a oa en Europ: « Neuze, eme Alan Bouchart, ar skrivagner koz, ar Vretoned a oa kement a zanvez o treuzeuler etre o daouarn, ma n'oa ket eur geriadenn ha ne vije ket kavet a listri arc'hant enni a-vernioù. » Ne deuet ket d'an iliz da vadezi eur c'hrouadur heb eur plad hag eur picher arc'hant da lakat dour d'ar beleg da walc'hi e zaouarn, goude ar vaziziant; an arreburi, en tiez, a oa, e dero, ha kizellet kaer; ar presou a oa karget a lien; an dilhad sul, e mezer fetiz, a veze broudet gant neud aour pe arc'hant; ouz banou an heol, oa eun dudi gwelet ar boukleier arc'hant o skedi war dokou ha boutelier ar wazed hag ar c'broaziou aour o lugerni war vruchedou ar merc'hed, ha ma oa danvez en tiez n'eo ket dre ma vijet re biz en holl oa; brokus oad e kenver an A. Doue; ar zent a laked en ilizou, e lec'h beza e pri, evel breman, a oa neuze e maen hag e koad, pa ne vezent ket en arc'hant hag en aour; kement a ilizou, a japeliou, hag a galvariou a zo bet savet en amzer-ze, dre bevar c'horn Breiz, ma n'eo ket bet gouest bugale vihan ar re o diazezius da zerc'hel an hanter anezo en o sav, ker paour e oant deuet da veza o lezel re all da c'houarn, en o lec'h peadra o zud koz. An neb en defe poan o kredi kement se n'en deus nemed ober tro Vreiz ha sellet en dro d'ezan: ilizou meur hor bro, daoust peger blonset int bet gant morzoliou digristen an Dispac'h, a zo c'hoaz testeniou hep par eus Feiz ha pinvidigez Breiz en amzer he Duked.

Breiz, en amzer-ze, a ouie derc'hel he renk e pep lec'h; bugale he devoa hag a glaske he mad, met nebeud a zo bet oc'h ober kement eviti hag ar c'hardinal Alan Goativy, mab brudet Koad-Lestremeur, e Gwiniventer (1). An denchentil-man ganet d'an 8 a viz du 1407, a voe hanvet, yaouank flamm da eskob, e Avignon, d'an 30 a viz here 1437; d'an 20 a viz du 1448, war Pab Nikolas V hen hanvas da gardinal hag a lakeas iliz santez Praxedez, e Rom, en e gang; da varo Nikolas V, er bloaz 1455, e oa hano da hen-

(1) Ar c'hornad eus Gwiniventer eman ennan Koad-Lestremeur a zo bet distaget abada diouz ar barrez-ze da ober parrez nevez Sant Derc'hen. Mamm ar c'hardinal, Katell ar C'hastell, a oa ginidik eus a Witalmeze.

vel, en e lec'h, ar c'hardinal Bessarion. Koativy a enebas muia ma c'hellas, hag a reas henvel Pab ar c'hardinal spagnol Alfons Borgia a gemeras an hano a Galixt III. D'an 22 a viz genver 1456, ar c'hardinal Koativy a voe kaset gand ar Pab daved roue r Frans Charlez VII, d'e bedi da vale eneb an Turked o doa kemeret Konstantinopl d'an 29 a viz mae 1453. Charlez VII a lavaras eleiz a gomzou kaer, met ne roas ket eun den ha ne ginnigas ket eur gwenneg!



Bez ar c'hardinal Koativy e iliz santez Praxedez.

Laouenoc'h digemer a gavas ar c'hardinal pa zeuas e Breiz, evel kannad ar Pab ivez, da ren gouet kenta sant Visant Ferrier, e Gwened, d'ar 5 a viz mezeven 1456; kana a eure oferenn ar zant nevez ha goude an Aviel e voe embannet, e latin, e brezoneg hag e galleg, e oa laket Visant Ferrier, prezege bras ar varn ziveza, war roll ar Zent.

Goude heza bet eskob e Palestrina, Alan Goativy a varvas eskob e Sabina, d'an 22 a viz gouere 1473; ar c'hosa den a oa war an douar n'en doa ket gwelet biskoaz ober kement a enor da eur c'hristen evel ma voe graet d'ezan p'edod o kas e gorf d'ar bez. Sebeliet e voe e iliz santez Praxedez hag e traon e vaen-bez e lenner an emskrivadur-man:

*Sedente Xisto VIII  
Alanus Eps Sabinensis, Ec. Ro. Cardinalis,  
Nobiliss, in Britonibus Coetivor gentē natus,  
illustri legatione ad Gallos pro fide functus,  
cuius vita exemplum virtutis  
actiones autem privatim et publice salutare fuere  
hoc monumento conditus est.  
Vix. an. LXVI. men. VIII. Dies XV.  
MCCCLXXIII*

Epad m'edo e Rom, Koativy ne ankounac'heas ket e vro; war e c'houlenn eo e lavaras Nikolas V, d'ar 24 a viz Gwengolo 1454, rei iliz sant Andre-ar-varbrierien d'ar Vretoned; hag o veza ma varvas a-raok m'oa laket e gomzou da dalvezout, an hini a gemeras e lec'h, Kalist III, eo a zinas, d'an 20 a viz ebrel 1455, d'an deiz end-eeun ma voe kurunet Pab, ar paper a roe a-leve, da virviken, ar ilize d'ar Vretoned. An iliz-ze a oa Fall; Koativy a lakeas he c'hempenn en enor d'an Aotrou Sant Erwan hag adalek neuze e voe hanvet *Sant Erwan ar Vretoned*; staga a eure outi ivez eun ti e c'helle ar Vretoned a 'z afe da bardona da Rom ober o diskenn ennan: ti Breiz hag iliz Breiz a oa savet e Rom e kichen Kador sant Per; Bretoned all a heulias skouer ar c'hardinal hag stagas leveou ouz iliz sant Erwan evit kaout pedennou enni goude o maro: e bloaveziou kenta ar XVIvet kantved iliz Sant Erwan he doa 15.000 lur leve — ar pezh a dalvezfe breman da nebeuta dek gwech muioc'h — ha 1.300 oferenn a diled lavaret enni, bep bloaz, e kichen beziou ar Vretoned o doa o goulennet.

## II. — Petra eo deuet an holl vadou-ze da veza?

Keit ha m'int bet gouarnet gant Bretoned int bet aet war gresk; er bloaz 1532 e voe staget Breiz ouz ar Frans; adalek neuze, ne voet ket bet a-wel anezo ken; ar C'halloued a zastume ar gouel-mikaeliou, met ne reant goude-ze kempenna ebet ganto, d'an iliz; koulskoude, an Dispac'h ne laeras ket leveou sant Erwan hag eur person breizad a jomas e penn-e iliz beteg ar bloaz 1824.

En eul lizer skrivet d'an 19 a viz mae 1845, d'an Aotrou Graveran, Eskob Kemper, gand eur beleg yaouank oc'h ober e studi e Rom, an A. Leopold a Leseleuc, — a dlle mervet eskob e Autun er bloaz 1873, — e welomp petra eo deuet da veza leveou Breiz e Rom ha penaos int bet aet e skuilh hag e ber:

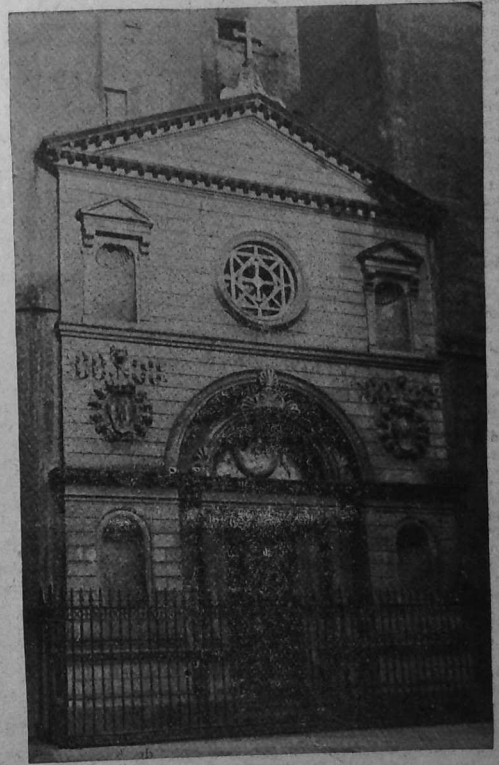
Le jour que je choisis pour renouveler entre les mains de Votre Grandeur la promesse d'obéissance que le Vicaire de Sa Sainteté a reçue pour elle, apporte au sentiment de mon ardent amour pour le pays où je suis né une vivacité nouvelle, et j'éprouve aujourd'hui plus que jamais que le sang breton ne se refroidit pas pour s'éloigner de la Patrie. On célèbre ici, comme à Quimper, comme

à Tréguier, comme à Louanec, comme dans toute la Bretagne, la fête de saint Yves et c'est dans notre *Eglise nationale* que j'ai offert ce matin le Saint Sacrifice, en priant Dieu de ne point laisser arracher sa foi à un peuple qui a tant fait pour la défendre et la conserver pure. Hélas! Monseigneur, j'ai trouvé au pied de cet autel, presque abandonné depuis quelques années, des pensées amères et un contraste cruel entre le présent et un passé qui n'est pas loin. Je me suis promis de déposer dans votre cœur paternel un chagrin que partagent avec moi tous les Bretons qui ont visité Rome dans ces derniers temps.

Au commencement du *xv<sup>e</sup>* siècle, le Pape Callixte III, si je ne me trompe, donna à notre Nation une des plus vieilles églises de la ville. Aussitôt elle fut mise en état de servir au culte; des fondations très importantes y furent faites, et la générosité que nous avons toujours eue pour les choses de Dieu, malgré notre pauvreté d'ancienne date, eut bientôt trouvé moyen de bâtir plusieurs maisons pour nos pèlerins et nos pauvres, de fonder et de doter un hospice pour nos malades. *Saint-Yves-des-Bretons* devint une paroisse et, comme toutes les nations de l'Europe, la nôtre fut représentée auprès du tombeau des apôtres; elle y eut sa modeste résidence pour les jours de Pèlerinage ou de persécution. Après la réunion (1), nos établissements, comme ceux des Lorrains, des Bourguignons, etc., devinrent Français, et furent confiés à l'Administration dont l'Ambassade est le centre. On peut bien voir aujourd'hui que, dès les premiers jours, ou peu s'en faut, la protection de notre nouvelle métropole ressemble singulièrement à celle du Seigneur de Lafontaine. Notre Eglise fut négligée, laissée sans réparations, et, si l'on peut encore assez admirer son magnifique pavé de mosaïque et ses colonnes de granit, c'est que tout cela était à l'épreuve d'une longue négligence. Cependant la révolution de 93 elle-même ne nous déposés pas entièrement. Il y eut toujours un recteur breton à Saint-Yves; nos maisons et notre hospice furent loués au profit de Saint-Louis-des-Français, mais enfin elles restèrent; nos 12 ou 15.000 livres de revenus se conservèrent; les 1.300 messes fondées à perpétuité par la piété de nos ancêtres furent célébrées près des tombeaux où j'ai lu les noms celtiques des fondateurs; Saint-Yves était toujours une paroisse, et, par conséquent, une Eglise vivante et fréquentée. Aujourd'hui, Monseigneur, ce n'est plus qu'un bénéfice en commande, et, si j'en crois certains bruits, nous sommes menacés d'être plus dépouillés encore que nous ne le sommes. — En 1824 (car la consommation du mal que je viens dénoncer à Votre Grandeur n'est pas plus ancienne) on obtint du Souverain Pontife l'autorisation d'acquitter dans l'Eglise de Saint-Louis les fondations Bretonnes, et Saint-Yves fut fermé, au grand mécontentement du quartier qui se trouvait compris dans la circonscription d'une paroisse plus éloignée. Mais il est vraisemblable qu'aucune réclamation ne fut faite au nom des propriétaires de l'Eglise; elle fut donc close et abandonnée. En 1842, on pensa à reconstituer l'ancienne communauté de Saint-Louis, en obligeant les chapelains à la vic commune; plusieurs de ceux-ci, presque tous Corses, s'étant montrés peu disposés à subir la nouvelle loi, on chercha le moyen de s'en débarrasser, et la rectorerie de Saint-Yves fut rétablie pour y placer un de ces prêtres. — Je dois dire, en passant, que, tout Corse qu'il est, sa voix est la seule qui s'élève pour réclamer au moins quelques uns des droits de notre Eglise; mais vous comprenez, Monseigneur, que ce n'est pas une grande Autorité. Il y a quelques semaines, plusieurs de nos compatriotes, MM. de Kerguelen, Donquer, de Kermenguy, Le Vicomte, etc., allèrent y célébrer la Sainte Messe, et ensuite se rendirent en corps chez M. Lacroix, évêque national de France, pour lui demander que l'on fit au moins quelques réparations à notre Eglise. Mais je suis convaincu que, cette fois encore, on s'en tiendra à de belles paroles. Déjà deux maisons, dont l'une était notre hospice, ont été vendues à l'Eglise des Portu-

(1) C'est-à-dire après le traité d'Union de la Bretagne et de la France de 1532. N. D. L. R.

gais pour le prix de 800 piastres ou de 42.000 fr.; une troisième est louée par bail emphytéotique, ce qui ressemble bien à une aliénation. Il ne se dit pas dans l'Eglise d'autre messe que celle du Recteur, et aujourd'hui, jour de saint Yves, je m'y suis servi d'un calice de cuivre, et d'un ornement troué. Enfin, il est, dit-on, question d'abandonner l'Eglise à une confrérie d'avocats.



Or-dal Iliz sant Erwan ar Vretoned e Rem.

Je crois, Monseigneur, qu'il serait très facile d'obtenir, sinon complète justice, au moins quelque respect pour les intentions les plus essentielles des fondateurs. Si Votre Grandeur confiait le soin de cette affaire au patriotisme de MM. de Carne, du Dresmay, et autres députés Bretons, je suis convaincu que le ministre des Affaires Etrangères consentirait à ordonner que des réparations fus-

sent faites à l'Eglise de Saint-Yves, que l'on prélevât pour son entretien au moins une partie des dix mille francs de revenu qui lui restent encore, enfin que les 1.300 messes qui doivent s'y dire annuellement cessassent d'être acquittées dans une autre Eglise.

J'ai cru de mon devoir, Monseigneur, de révéler à Votre Grandeur un état de choses qui blesse autant la justice que le sentiment national dont les Bretons sont universellement animés. Je serais heureux, si je suis encore à Rome lorsque vous viendrez, de vous conduire sans éprouver un trop vif chagrin, à cette Eglise que vos prédécesseurs ont sans doute chérie, et de lire avec vous sans éprouver une sorte d'indignation ces mots qui peut-être furent gravés à son fronton par un Evêque de Quimper: « Sancto Ivoni, pauperum et viduarum advocato, Natio Britanniae dicavit ». (*Archives de l'Evêché de Quimper*).

Ar pezh a ranne kalon an A. Leseleuc n'oa netra e skoaz ar pezh a dlie en em gaout divezatoc'h: er bloaz 1875, war zigarez ledanaat an hent, iliz Sant Erwan ar Vretoned a voe diskaret hag en he lec'h e voe savet an ilizig striz a weler breman gand ar geniou-man skrivet e lizerennou bras a-zioc'h he dor-dal :

*Deo sacrum in hon S. IVONIS Presb. Advocati pauperum.*

*Kinniget da Zoue en enor da sant Erwan beleg hag aboukad ar beorien.*

« Ar chapelig nevez-ze, a skriv d'eomp eur mignoun eus a Rom, a zo evel eun aluzen graet d'eur vro kouezet ivez en he froull. Eur chaloni eus Sant-Loeiz-ar-C'hallaoued a lavar bemdez an oferenn war aoter hor zant. Tro dro d'ar zant e-unan, war al livadur a zo a-zioc'h an aoter n'ez eus nemet sent gall: sant Bernez, sant Loeiz, santez Jenovefa, santez Jann d'Ark. Divroet eo, diou wech divroet, hen hag en doa dastumet gant karantez « *bleuniou Sent* » e vro (1).

N'en deus ket eur c'henvroad, unan hepken, en dro d'ezan; abaoe warlene, da vihana, da zeiz e c'houel, kloareged vretien Rom a ya d'e bedi hag a gan d'ezan ar veuleudi a gavoc'h aman warlerc'h. »

## Meulgan da Zant Erwan

(*Kanet gant Breiziz Rom, evid ar wech kenta, d'an 19 a viz Mae 1925.*)

### Diskan :

Ni holl ho meul, ni holl ho kar,  
A greiz hor c'halon, ni a lar  
Meuleudi d'eoc'h, o sant hep par.

(1) Ar vuhez ar Zent ze, skrivet, e brezoneg, gant sant Erwan, a zo kollet, siouaz !

1

Ne 'z eus e Breiz, nag e nep lec'h,  
Sant all ebet a vefe trec'h  
E barr an nenv da nerz ho prec'h.

2

Ne 'z eus, nep lec'h, sant all ebet  
A ve ken karet dre ar bed  
Ne 'z eus ket c'hoaz ha ne vo ket.

3

C'houi eo a zo mellezour splann  
Ar re a zalc'h a-uz d'ar c'hann  
Bannielou gwenn ar gwir er vann.

4

Eur barnet rik ha koulz breutaer  
A vije trec'h hep beza daer :  
Ar re-ze eo hoc'h hanvou daer.

5

Dalc'h mat e vec'h e kreiz o doan  
Frealzer kunv an dud e poan  
Ha skoazell start ar beorien wan.

6

C'houi ziskouez d'eomp an hent a rank  
Ar beleg heuilh da vlenia stank  
Eneou glan a-uz ar fank.

7

Ha d'eomp-ni c'hoaz c'houi zesk ouspenn  
Penaos e tlefe kas da benn  
Eur c'hloareg mat e studi tenn.

8

D'an holl ho skouer a lar trei kein  
D'ar bed ha d'e blijadur brein  
'Vit mont d'an nenv dre an hent drein.

9

Koulskoude darn, er Feiz a vrall,  
Kostezia 'reont war an tu fall,  
Ar bed o zouell, an aour o dall.

10

Dre nerz ho pedenn, Paeron Breiz,  
Ra jomo sanket en hor c'hreiz,  
Gwriziennou douh ha yac'h hor Feiz.

Daoust d'an dud drouk a skrign o dent  
Ra jomo Breiz ar bobl a zent,  
Ar bobl a bed, gwir vro ar Zent.

\*\*\*

An noz a deu, kent mont en dro  
E laromp c'hoaz, o Tad hor bro  
Meuleudi d'eo'h ha kenavo...

Ar ganaouenn-ze savet (1) gand an A. J. Kerrien, eur c'hloareg eus a Zant Thegonnec, bet beleget e Rom d'ar 25 a viz gouhere diveza, a laouennaio, da vihanan, bep bloaz, hiviziken, kalon sant Erwan, en e iliz broadel, da zeiz e bardon.

Eun oferenn ouz Aoter Sant Erwan a vez lavaret bemdez e Rom en eun iliz hag a zo, d'eomp: n'eo ket neneur a dra a lavaro darn, mete naz a vroioù hag a zo eun tamm mat brasoc'h ha n'o deus ket hanter kement; neo ket nemeur a dra, met ar pep reta a zo chomet: ar bedenn evit Breiz hag evit Breiziz: dindan gliz ar bedenn e weier pep tra o nevezi.

Y.-V. PERRQT.

(1) Savet eo war don « Peger kaer ez eo Mamm Jezuz » met ar harz en deus taolet evez bras da lakât pouez ar ger da goueza en e lec'h hag evelse n'ez eus ket a draon evelhen

*Peger kaer ez... eo Mamm Jezuz  
Peger mat ha... madeleuz*

rak traou evelse a vije dleet o c'hempenn hag o renka a-nevez, ma 'z eus c'hoant e kendalc'hfet d'o c'hana.

## Tadou ha mammou

*it, d'ar Bleun-Brug,*

da Geranna, d'ar 16 a viz gwengolo a zeu,

*gant ho pugale hag ho tud koz,*

gwisket holl en ho kaera, ha diskouezit eno, dirag ar bed, n'ema ket Breiz o vont da ziskenn en lie bez, c'hoaz!

*Santez Anna a vo kel laouen ouzoc'h ma teuio  
d'ho tiambroug war dreujou he iliz.*



## A zehou hag a gleiz... War an hend

Etre Kemper ha Pont-Abad, 'z eus eur « c'hantonier ha n'eo bet kavet morse e c'houezenn da brena: Yann Vari a raer anezan hag eun tamm mat a vigoudenn zo dioutan.

« Ma zad, a lavar hen, en doa unnek krouadur. Kalz a spered a rannas etrezo ha muioc'h c'hoaz a zalc'has gantan ».

Mar d'eo gwir ar pez a gonter diwar e benn, ne flemm e deod nemet pa c'hell ive.

Troc'hi a ra kemend a wel ha ne wel ket diwar goust ar re a zo war e hend-ha kalz ez eus. Pa n'eo henman, eo hennez, unan bennag a vez ato o vont ebion, o konta pemp ha nao en eur dremen hag hor Yann Vari ne c'houlenn ket gwelloc'h eget kas an dorz d'ar ger.

— Kantonier, da belec'h e ya an hend-man'?

— Mar plij, Otrou, an hend-man ne ya da nep lec'h; aman e chom.

— Goap a res, kantonier, eus finoc'h egedout. War ar post-koad eo skrivet.

— Evel a giri, otrou, c'houi oar lenn marteze. Evidoun me a zo war an hend abaoe ar mintin, ha na ma bern mein na ma zamm tra n'o deus finvet eus eun troad. — Chans vat!

Dal a unan.

— Kantonier, pegeit amzer, mar plij, evit mont eus Pluguen da Bont-n-Abad?

... Respont ebed...

Bouzar eo ta!

— Kantonier, pegeit amzer evit mont eus Pont-n-Abad da Bluguen?

— Respont ebed c'hoaz.

Mut eo eta?... c'hellit beza sur, pa welin ar Bail, e kontin d'ezan e *bater noster*, pe d'ezan pe d'e wreg, pe d'ezo o daou... Penaos? lakât war an henchou tud mut pe bouzar. Eun druêz eo. Dran, Doue! kemend man a zo da veza embannet er *C'hourrier*. Korantin mar d'eman c'hoaz e penn an traou, en deus eul lizer da gaout diganin, a c'hras Doue, ma merc'h Mari Janig a oar skriva hag a fardo d'id eun tammig « s'il vous plait ».

Hag an ôtrou kwit droug ennan, tiz warnan. E dreid a stoke ouz an douar. E zent a skrigne « Kantonierien stoup! mat hepken da dorri mein seiz kwech faoutet dija ha da dorri penn an dud gwelloc'h c'hoaz... Dran, Doue!...

... Hep, Hep, gouestadig! Hep, Hep!

— Piou ar c'heveleg, an istroge! a...

— Me, otrou!

— Me gave d'in e oac'h bouzar ha mut, kantonier di...

— Ia, Ia, c'houi a gav traou elec'h n'eus ket.. Ma! abenn teir eur ma kendalc'hit da vale evelse, emaoe'h e Ptu-güen; c'houi lavaro... bonjour da dour Sant Keon...

— Ia, Ia, diou wec'h kentoc'h eget mankout. Met perak n'ho peus ket lavaret abretoc'h.

— Ah! Otrou. Ya met d'in e oa da c'houit peseurd tiz ho pijs laket da vont di. Aze e oa an dalc'h eün hag eün.

Mar am c'hredit, ne iafoc'h ket da lakat ho merc'h Mari Janig da skriva da Gorant'in. N'eman mui eus ar bed-man. Aaet eo da welet an Otrou Doue; lavarit avat, eur bater evitan, eun den kalonek e oa; eur Breizad ive hag eur c'hristen betek mel e eskern. P'ho po ezomm da glask penn ous ar « C'hourrier », — pe evit kas ho komanand, ar pez zo mat pe evit dougen klemm eneb ar gantonieren all, an dra-man zo falloc'h, — skrivit da Youenn an Drezen. Deus Pont-n-Abad eo. Bigoudenn penn kil ha troad evel domp hon daou, freilh koz!

Diwar va fenn, avat peuc'h en tu-ze!

Evit ar Bail, kontit d'ezan e damm ha yac'h! Ne rafoc'h re morse. Kemend a zroug en deus grêt d'ar Vigoudenned... ha d'ar c'hantonierien! Mantrus eo an trouz hag ar boultrenn a ra e garr dre-dan o redeg dre hend Pont-Abad da laerez moueziou war an dud vat... Displantet tout ar vein gantan! Diaoul ar Yeuc'h! — Arabat voti evitan, hein! a-benn an töl-all. Klevet eo? Neuze e lavarint d'eoc'h pegeit amzer da vont da Gemper, Kastellin, Montroulez ha Bourdel... Da c'hortoz it gouestadig hein! gant aoun da foeltra, ma hend..... Mar plij!

AR C'HERNE.

**Soudarded ha mortoloded koz  
ar brezel braz**

*it, d'ar Bleun-Brug,*

da Geranna, d'ar 16 a viz Gwengolo a zeu, da welet ar bez-meur emaez o sevel eno

*d'an 250.000 breizad*

a oa er brezel ganeoc'h hag a zo kouezet war an dachenn.

*It da lavaret ano anezo da zantez Anna!*



**K E R N E**

*Ar c'harrad foenn*

Eman ar mèziou en o c'haera. Parkeier ha foenneier, traoniennou ha tuchennou, liorzou ha koajou, kleuniou hag henchou è gwisket ganto o dilhad eureud. Ne giever a hep tu nemet sonerez ha kanaouenn. Lapoused, c'houiled, loened ha tud: ar Grouadelez-a-bez, n'he deus nemed eur vouez da ziskleria en diavez al levenez zo en diabarz.

Du-ze e traon ar stankenn, ne glevit ket ar men-higolen o vont en dro, ar morzol o wellaat (1) ar falc'h? Boule'het è ar foenneg. Ne vo ket pell, e vo ledet ar yeot war ar prad, eostet ha krazet ha sec'h ar foenn da vont ebarz ar c'harr.

Piou a ray ar c'harrad foenn er bloa-man. Piou a lako ar hoked warnan da zont d'al feur? Da biou e vo grêt? Eun dra hag a ra plijadur da lod, displijadur da lod all; hen-man a gav gantan blaz ar per c'houero, hennaz blaz an avalou trenk, Yann, blaz krenv ha Per blaz ebed. Aman n'eus ano nemed eus ar c'harradou foenn-ze a ra ar breudeur an eil d'egile hag ar c'hoarezed an eil d'eben. Karrad 'z eus, ken alies trö ma timez en eun ti ar breur pe ar c'hoar yaouank arög an hini pe ar re gosa... Lezenn ar c'hoari eo eta; ar re yaouank oc'h ober, ar re goz o tapa... (2).

Ma kav lod dies gant o c'harrad, lod all avat n'int ket chalet gant o hini, e griz an hani en deus savet ar zöman.

(1) Wellaat: lemna, aiguiser.

(2) E Léon e leverer ober eur c'harrad lann.

**SON AR C'HARRAD FOENN**

1

Deut da welet ar c'harrad foënn,  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !  
Deut da glevet e ganaouenn,  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !  
Deut buan, ô ! deut da welet  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !

2

Ha gantan me zo chichen  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !  
Seiz plijadur ha dek ouspenn !  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !  
'Vit kant skoued, nann, ne roin ket  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !

3

Ha pa z'in d'an oferenn  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !  
Ne ray ket d'in stoui ma fenn  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !  
Laouen gantan e vin bepred,  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !

4

Eun dra 'zo a gafen tenn :  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !  
Ma ne yafe ket da benn  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !  
Aon bras am eus e ve foëltret  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !

5

N'eman ket mare ar foënn :  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !  
A vezo sûr rous pe velen.  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn ;  
Gant ar glao e liou vo chenchet,  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !

6

Ma vije bet grêt e poent  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !  
'N di (1) talveet kant skoued war n'ugent  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !  
Breman, neubeud vo gwerzet  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !

(1) 'n di, evid en dirije.

7

Gwerzet vo war an dachenn  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !  
Hopet vo warnan a bouez-penn  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn !  
Rag en inkant e vo laket  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !

8

An hani vo-e bere'hen,  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !  
'N do « lagout » leiz eur werenn  
Ar c'harrad foënn, ar c'harrad foënn  
Met kerkent, ranko bêa paët  
Ar c'harrad foënn zo d'in grêt !

**Per Brelivet**, eus ar Skerneg, Plugüen.

Salo e talvez e an holl garradou foënn keit hag hani pôtr Plugüen. Ne vefe ket koll warno hag o ferc'hen e lec'h 'n em chala a vefe laouen gant seiz plijadur ha dek ouspenn. Mont da daëri ne ra nemet prena poan : poan o taeri, poan o chom taeret, ha poan o tidaeri (1).

**Manerieu ha tud hez**

Mare ar foënn, mare ar baleadennoù ive. Tomm an amzer, brao an hend hag hira an de, pôtréd ha mer-c'hied a ia hag a zeu da zul: c'hoant diskwiza ha muioc'h c'hoaz c'hoant gwelet ha klevet.

Netra kaeroc'h sûr eged an dud o vont d'ar pardonioù hed-ha-hed an henc'hou gant devoision gwirion. Netra tristoc'h ive eged eur rummad all o tont da glask ar fest goude ar gouel, an ebatou goude an ofisou.

Netra gwelloc'h evit ar gerentiaj hag ar mignoned eget n'em welet. Rak n'em welet 'zo n'em garet. Met galoupat eus an eil parrez d'eben, tremen evel eur gaouad avel, evel tud o tont, den ne oar eus a belec'h hag o vont, Doue a oar da belec'h ive, kemend-se ne ket eur c'hoari eo. Ha talvout ra d'omp kaout daoulagad, ma ne zel-lont ket, kaout diousskouarn ma n'ouzomp ket selaou ?

Leor ar bed zo digor dirazomp. Lennomp ennan. Ar grouadelez he deus eur vouez hag a gan d'eomp war seiz mil ton Brasder ha Madelez an Otrou Doue. Arabad e vefe eur Breton hepken sarret e skianchou dirag an traou kaer strinket gant eur gomz diwar dorn an

holl c'halloudeg, ha dientent en eur welet an traou kaer savet ive gant ijin an den.

Bretoned, pa 'n em gavomp gant eur chapel, eur bedenn mar d'omp tud a feiz! ha mar d'omp tud a zoare deomp tre d'ober eur zell en diabarz hag en diavéz.

Pa dremenomp dirak hor maneriu koz, dalc'homp sonj e oa gwechall adrenv o mogeriu an dud chentil kalonek-se a skuilhe o goad war gemend tachenn-vrezel a oa dre Vreiz ha Bro-C'hall. Enno e vije kavet an dud a benn hag an dud a galon, an dud a zeskadurez hag an dud a feiz, difennourien an Iliz ha madoberourien ar bobl.

Talvout a ra ar boan klask pe goulenn gant piou eo bet savet ar maneriu-se ha peseurd gouenn dud he deus bevet enno a-dreuz ar c'hantvejou. Gwas aze avat, m'o deus kollet ar vugale eus kalon ha gouiziegez o zadou. Eston eo pegen dizesk é an dud war istor planedenn o farrezioù. Ar gwerziou koz a zalc'he envor eus an tóliou kaer pe an traou doanius c'hoarveet er vro. Gwechall peb kemener, peb meiler (meliner), peb klasiker bara a zave eur zón pa droe en e benn. Siouas kollet eo ar ouenn anéo hag ar gwerziou zo eét da heul ganto ebarz o bê.

Kavet e vez choaz awehou kemend-se eur person pe eur c'hure da gana o farrezioniz, da liva eun dólenn eus dremm ar barrez :

« Etre Laz ha Korre, Ederne ha Langolen,  
Z'eus eur barrez vihan, wardro euneg kant den  
Gant mein glaz penn da benn eo toet o zier,  
Ar plouz a jom ganto da lakat n'o c'hreier. »

O tremen dre Gerzu, daouzek gwaz o torna  
A lakée gant o frailh al leur holl da gana  
Startoc'h potred biskoaz, nann zur, n'em eus gwelet  
Gant kalon o lopa, o fusta war an ed.

Evelse e tiblas (1) eur werz savet gant eur person eus Tregourez oc'h ober tro e barrez evit ar wech kenta.

Eun amzer zo bet e tregerne ganti stankennoù ha meneier. Hizio emañ hi o vont da goll...

### Kerobezan

Pa z'eus ano eus maneriu, laromp eur ger diwarbenn unan eus bro « ar Glaziked » maner Kerobezan, e parrez Brieg. N'é ket e vefe gwelloc'h eged ar ré all, met

(1) Tiblas : commencer, partir.

ennan eo ganet eun Eskob, ar pezh ne gaver ket e pep maner nag e pep parrez. Ha mat e ve da re « Vrieg » klevet an dra-ze, pa ne ve nemet eur wech en o buhe...

Tost d'an hend a ia eus ar vorc'h da Gemper, e kavomp ar maner-ze, eet hizio da verouri. Etrezan hag an hend, eur pezh bali harr, enni gwechall c'houec'h renkenad gwé kaer. Breman siouas, int eet d'an traon gant an taoliou-bouc'hal, ha den ebet n'eus bet ar zonz da lakat re all war o lerc'h. Istor pet harzad koad !

An ti zo eus ar XVI<sup>e</sup> kantved. Kempennet éo bet divezatoc'h. Chomet eo bet gantan avat, an nor rond d'he ficha eul las tennet deus ar vein, arouezioù warnan. Dirak ar porz e oa eur voger enni eun nor dal e daou damm. Dizac'het eo-hi bet. Ne weler mui eus eun tu, nemet eun tour a dalvez da gouldri hag eus eun tu all, eun telt, ti borzier ar maner. Adrenv, en eur c'horn eus al liorz e weler c'hoaz tammou eus ar chapel.

Maner Kerobezan a oa gwechall da ouenn re Botmeur. En amzerioù Loeiz XIV, roue Bro-C'hall, ar re-man e roas d'an « Tanguyed » tud eus an noblansou koz. Daou eus an ti a voe d'ar mareze abad e Landevenneg an eil goude egile. Mên-bêz an hani kenta, Yann Tanguy, zo c'hoaz miret en abati, evel ma weler war « Feiz ha Breiz » miz mê. Mari-Anna Tanguy, pennherez Kerobezan, a zimezas gant eun den chentil eus bro Lambal, tost da Zant-Brieg: Fransez Yasint ar Fruglay, ôtrou Kervez. Dont a reas hen-man da jom da vaner e dud kaer. Meur a grouadur o doe. Ar c'houec'hvet anéo, Fransez Yasint, grêt e studi gantan evel eun doktor, a zigemeras an Urziou Sakr. Er bloavez 1718 e oa person e parrez vras Kraon, elec'h m'eo ganet an otrou 'n Eskob Graveran. Grêt goudeze ehaloni ha barner bras eskopti Kerne, vikel vras Kemper (1726), e voe anvet neuze (1731) d'eskob Treger.

E oa o paouez diskenn eus kador sant Tugdual eun den rust an tamm anean, ha kalet e binijenn; an otrou Olier Jegou, a Gervilio. Dizamant e oa eun tammig re ouz sempladurez an den: dir a oa war e galon; heulia a rae kelennadurez Jansenius. Gant henman e oa muioc'h a grisder er relijion eged a garantez; nebeud-tre spe-red an Aotrou Krist. — N'em skignet e oa e gentelioù dre an eskopti. Hag an Tad santel ar Pab, evit diskouez d'an dud ne reent ket mat o terc'hel pennok d'ezo, a zina-c'has outo grasou kaer ar Jubile bras...

Labour an eskob neve a oa eüna ar sperejou ha lakat peuc'h er c'houstiansou.

D'an 11 a viz mê 1732 e voue trônnet eskob e Treger gant ar brasa splannderioù. Daou vîa divezatoc'h eo'h embannas eur gemennadurez da harpa Lizer bras ar

Pab, al lizer « Unigenitus ». Boda 'reas holl bersoned an eskopti hag ar re-man, an eil goude egile, a sinas trei kein a-grenn da Leor ar « Prederiadennou » a oa « Aviel » ar Jansenisted .

Er bloavez 1745 e welomp an eskob o vont da voda-deg-veur beleien Bro-C'hall, amvet da gannad evit Breiz-Izel hag arc'heskopti Tours .An devez diveza eus ar bloa-se, e varvas e Landreger. E santual an iliz-veur e voe laket e gorf en douar, hag eur bê kaer savet warnan. Pa darzas an « Dispac'h vras », pôtred an « Drailh » a gavas anean da zismantri.

E Brieg e chom c'hoaz eun draig bennag eus maner koz Kistinig savet er XV<sup>vet</sup> kantved. Kalz a zouar hag a leve a oa stag outan .An otrounez a oa barnerien ar vro. Unan eus ar re-man a zo ano anean e istor sant Edern hag e garo. Unan all aneo a reas sevel chapel intron Varia « del Populo » e Landudal. Itron Varia « del Populo » pe intron Varia an Niver, egiz en Edern, eo deut an devosion anei eus an Itali gant otru Kistiviñ bet eno evit mont d'an Douar-Zantel. An eil hag egile o deus o istor sapaturus (1) a-walc'h. Pa vo amzer e teuo o zro.

Dalc'homp mat, Bretoned, d'hon traou kaer, d'hon tud brudet, ne vern pegent koz e vent.

\*\*

*Baleomp ive, gant hon amzer, Breiz hizio a dalvo Breiz gwechall ma karomp 'nem glevet. Banniel ar Vro n'eo ket c'hoaz kouezet er boultrenn. Douget e vo d'ar 16 a viz Gwengolo war dachenn Santez Anna Wened gant gwazed dispount, bleün yaouankiz Breiz.*

*Pôtred Kerne, ma 'zeus c'hoaz kalon — hag e'z eus — dindan hor chupennou glas piket gant neud-aour .. holl da Zantez Anna evit gouel ar Bleun-Brug! Merc'hed Kerne, fichet an diveza ac'hanoc'h kaeroc'h eged pinvideke penherez Bro-c'hall, it da zeski d'an estren ha d'ar re a gemer o giziou divalo an doare da 'n em wiska brao ha dereat...*

*Kanerien ha kanerezed Kerne, sod gant hor gwezioù hag hor zoniou koz, da Zantez Anna! Eno e trido an dachenn penn da benn gant kanaouennou dudius hor brogaret Breiz-Izel!*

F. M.



(1) Sapaturus : eston



## ROUE AL LAZ

Met pa oa o kregi e klanched dor traon-an-ti, d'he digeri, e savas safar barz ar porz hag er c'habiten glas a deuas war e giz d'ar red. Glas sur e oa hag e zaoulagad spouronnet a oa evel diou vrinikenn.

— Ar Chouanted a zo e toull ar porz! Aman ho taou! a youc'has d'an daou zoudard a oa o tiwall ar brizone-rien, — hag e tigoras an nor gant herr.

An daou soudard a deuas er miz hag an ofiser a brennas an nor hag a lavaras, en eur zellet en dro d'ezan:

— Ma tec'hont kuit, gwas a-ze evidout te, mevel; da benn a vo torret ouzit ma chom eur bolod er bistolenn-ze!

— Mirit ho polod evit ar chouanted, sitoian ofiser, eme Gadiou; ma 'zo prizonerien aze, me en em garg d'o mèsal! Set aman ar vouc'hal hag a reio o stal outo, ma klaskont finval.

— Mat eo! eme an ofiser.

Koulskoude, d'ezan da vezan muioc'h asur, e serras dor ar porz war e lerc'h hag e kasas an alc'houez gantan.

Kadiou a reas eur zell dre ar prenestr.

— Emaent krog ha krog, emezan... Daoust ha n'heller ket tec'hel hep mont er miz dre an nor-borz?

— Toull ebet ken! eme ar perc'hen.

— Eo, eme ar vatez, dre ar zolier, en eur doullan an doenn!

— En han' Doue, eme Gadiou d'an ozac'h, it c'houi, ha grit toull d'eomp da dremen, mall eo! Me a chom aman, betegout na deufe an ofiser en ti!

— Koulz d'eomp neuze tec'hel holl war an dro! eme an ozac'h, rak chom aman goude toulla d'eoc'h da vont kwit a zo 'vel toulla d'in va-unan va bez!

— Ah! Salver benniget! eme ar wreg, ha ne baouez da boket d'eur bugel en e gavel, da belec'h ez in-me gant ar c'hrouadur-man?

Kadiou en doa digoret e borpant hag a rea eur zell piz ouz e bistolenn.

An ozac'h a ziskouezas e benn e toull ar skoul.

Neuze, Kadiou a zigoras dor traon an ti. E cant an tri brizoner, ken sioul ha ken disliou evel pa vijent arche-det.

— Me eo Kadiou! Deuit prim d'am heul!

Kregi a reas en dorn an dimezel, hag e lavaras d'ar beleg.

— Krogit e brec'h eben.

Hag e savjont d'an nec'h, didrousan m'hellent, evel tud o vale dre greiz eun hunvre. An ozac'h pa voent ét ebïou, a déuas war e giz.

— Hastit dont ho tiou! emezan; roit d'in ar bugel.

Ar vamm a hirvoude oc'h astenn d'e dad, war bouez he diouvrech, ar bugelig mailhuret.

— Koulez eo chom aman, emezi. Da be lec'h ez aimp? Ar maro a gavfomp e pep lec'h!

— Tavit! eme ar vatez; kemerit kalon; marteze e c'hounezfomp warnan o tec'het en e rôk.

Pignat a rejont o-diou, hag an ozac'h hag a oa diskenet goude rey ar bugel da Gadiou, da harpan eur banktosel ouz an nor, a biguas d'e dro hag a ziskennas a-ruz diwar an doen betek ar skeul harpet ouz ar voger dindan an toull nevez grêt.

— A-grip breman! eme Gadiou; hag e tiskaras ar skeul e harz ar voger.

Ar re all a oa dija o krapat war ar c'hleun er penn-all d'ar park, pa voe gvelet unan eus ar peder blac'h, an hini a oa ar bugel ganti, o leuskel anezan da gouezan hag o kouezan d'he zro en eur zevel he diouvrech d'an nec'h.

Kadiou a oa chomet mantret.

— Lazet o deus anezi! emezan.

— Va fried eo! eme an ozac'h, o tont gwenn.

— Da c'houzout eo! eme Gadiou. Met an tenn-ze 'zo deut eus an tu dehou d'omp. Sur awalc'h zo arru sikour gant ar Re C'hlas Dampasion! emezan; petra rinme gant ar bistolenn-man!

An ozac'h, hep chilaou, a oa tec'het da gaout ar merc'hed daoulinet endro d'an hini a oa bet tizet. Tenn ebet ne voe skoet ganto ken, nemet e tu all an ti ar vrud hag ar youc'h a oa ét souden war wasaat.

War belec'h mont! Evel mez en doa o tec'het rôk ar gann, ha dilezel e dud bodet du-hont e lein ar park ne fizie ket ober ivez.

Eun nevezenti a reas d'ezan loc'han; an deiz a oa deut da vat hag o tont d'an druilh-drask war draou gant ar run du hont, Kadiou a welas eur vandenn dud armet o fuzuilhou ganto en ér.

— Kevareg! emezan. E galon a dridas en e greiz o sonjal pebez lazadeg a raje an houc'h gouez-ze breman souden pa gouezje e kreiz an ebad. Hep gouzout d'ezan en en lakas da redek ivez d'o c'haout ha da yuc'hal: « Dao d'ezo! dao d'ezo! »

Gwir eo, ar Re C'hlas a oa kresket o niver eun hanter-sikour a oa deut d'ezo dre forz gedal ha tennan; eur bagad soudarded o vont da ober eun tól yudas bennak war-dro a oa troet diwar hent o klevet an tennou hag e oant breman o vont da zrailha bandenn ar C'hloareg betek an diweza. Da genta, o doa tennet warno eus a-drek o c'hein, int o-unan kuzet drek eur c'hleun, ha diskaret seiz pe eiz; breman e oant lammet dreist d'ar c'hleun war an hent hag e teuent da beurober o stal d'ar re ziweza tapet etre daou dan.



## Etre Sant-Pabu ha Plougin

Etre Plougin ha Sant-Pabu zo bet krogad, kannou ha chach-bleo diwarbenn eun dra vrao, diwarbenn Sant Ibilio... Lod a lavar 'z eus marteze c'houec'h pe zeiz kant vloaz hepken eus an dra-ze. Lod all a gred eo tostoc'h d'omp... Lakomp! Erfin, chach-bleo a oa, kroget zo bet ha kannou mui ne vo ket. Rak keriadenn Sant-Ibilio hirio evel gwechall ne vo na da Blougin, na da Zant-Pabu... an hanter zo da hou-man, an hanter d'an hini all, hag ar peurrest n'eo da zen...

— Kemend ha kaout tu ar c'hreisteiz, eme Blougin, kerkoulz eo d'in kaout tu an hanter-noz... N'eo ket brao gwelet eur geriadenn, enni chapel ha tud devot, rannet etre diou barrez. N'eus nemed an hend etre an daou du! Lakomp tout er memez bern. A hend all ar re a dremenno a flepo, hag a gonto penoz n'em renk ket an dud! Allo! Sant Pabu, eun tammig kalon vat! Diskrog... ken nebeud a dra! Doue az pæo hag an Intron Varia!

— N'eo ket fall, Plougin, komz mat a rez. Anat eo out bet er skol e Milizag... Met me zo bet e Gwitalmeze hag em eus desket hirroc'h eget va fater... « Eun hanter hag eun hanter all a ra daou hanter... hag an traou n'emaint keit ha keit nemet pa z'int war zaou hanter... Rak-se eta, kemend ha kaout an hanter, kerkoulz eo d'in kaout an hanter all... Diskrog ta Plougin... ken nebeud a dra!... Petra ne rofe ket eun den evit lakat an traou keit ha keit! Allo! grêt ar mare'had?.. »

Chomet int evelse da n'em zinkana epad daou vloaz...  
Goudeze int ehanet.

Sant Pabu en deus dalc'het tu ar chapel, chapelig vihan Sant Ibilio... Hag evelse re Blougin a rankas ober pemp kammed bep bloaz, treuzi an hend bras evit mont d'ar pardon d'ar barrez all. Siouas! ar chapel a oa ker bihan ma ne oa ket frankiz da zaou gi da n'em daga enni. An hini en dije c'hoant eta kaout an oferenn hag hend, hep sellet a-zehou nag a gleiz, gant aon ne vije ato da c'houzout piou a zaje ebarz. Merc'hed Sant-Pabu ato skany a droad, a goate, a fuste, a faoute, a droc'he hend, hep sellet a-zehou nag a gleiz, gant aon ne vije karget an iliz gant merc'hed Plougin. Ne vije ket bet brao gwelet ar re-man o kas ar c'han en dro e chapel Sant-Ibilio, war dachenn Sant-Pabu. — Ah; nann, avat!

Tud Plougin, abaoe, ken alies tro ma welont unan bennag o vont gant e hend tiz bras warnan a gustum lavaret: « Ac'hanta, emao'h o klask ho spered? » — Oh! tra! tra!

— Emaoc'h o vont da bardon Sant-Ibilio neuze???...

**Paotr Plougin.**



**Tud nevez,**

*it d'ar Bleun-Brug,*

da Geranna, d'ar 16 a viz gwengolo a zeu,

*gant ho tilhad-eured hag ho tud enor;*

eur gurunenn, mil ha mil gwech kaeroc'h eged ar gurunenn aour ha perlez a zo war he fenn, a reoc'h da Vamm hor Bro.

*Breiz a-bez a en em gavo eno d'ho tiambroug.*

**LABOURIOU AR MERC'HED  
WARDRO AN TI**

**Kenteliou Tintin Anna**

XVII<sup>e</sup> PENNAD

Gizioù kristen an ti

Tud digredenn, estren ha n'anavezont nag hor bro nag hor yez, a deuo hag a lavaro: « ar gizioù koz o deuz grêt o amzer! » ha darn a gredo, ha gant aoun da veza kemeret evit « tud divezat », a droio kein d'ar boazamanchou kristen, d'ar gizioù a-zoare en o sav beteg hen.

Setu penaos e rankomp ober evit bale, evel m'eo dleet, war roudou hon tadou.

Pa deuer en eun ti e lavarer a vouez-uhel: « Doue r'ho pennigo! » hag e vezer respountet: « Bennoz Doue d'eoc'h! »

Pedet e vezer neuze da zével war laez hag, alies, da gemeret perz er pred, pa vez an dud endro d'an daol. Ne stager morse da zibri, a-raok ma vezo lavaret ar *benedicite* gant an tad pe ar vamm; pa vez echu lein, ne vanker morse da drugarekaat an Aotrou Doue ha da ziskouez karantez d'ar Verc'hez, dre an Anjelus; goude koan e vez lavaret grasou, hag an « de Profundis » evid an anaoun.

Er goanv, pa vez hirr an noz, ar wreg a grogo enn he stamm, an ozac'h a raio eur c'hornad butun hag ar c'hosa eus ar vugale a lenno buhez ar Zent; evelse e c'hello an hol sonial ervad, hag outan e-unan pep hini a lavaro: « Me a fell d'in ive beza eur zant, bale war roudou ar zant-ma-sant, en deuz bet eyeldon, poan hag enebiezoù war an douar ». Eur varvailhadenn warlerc'h buhez ar Zant, ha goude e chomer, eur pennad all, da zeski ar c'hatekiz d'ar vugale, a-raok ma 'z aint d'o gwele. Diouz ar beure, bras ha bihan ne vankint ket da ginnig o c'halloun da-Zoue, a-raok staga gand o labour.

Ha da zù, peger kaër e vez gwelet, ar bôtred gant o zad, ar bôtred gant o mamm, o vont warzu an iliz-parrez, d'an oferenn bred pe d'an oferenn-vintin, pep hini d'e dro. Ar zù a zo da Zoue penn-da-benn, rak-ze, goude lein, ne vez ket ankounac'haet ar gousperou! Hogen, n'eo ket difennet ober eun dro dioc'h an noz, mont da zellet ouz ar pezh a zo hadet er parkeier, ober eun taol « domino » pe c'hoari c'hartou, an neb a gar; mont da velet eun amezog klanv hag all; eur c'hraz eo diskuiza ha kemeret eun tam plijadur en onestiz!

E meur a di e vez grêt eur veilhaedeg bep sadorn, er

goanv, ha dreist-holl, da noz an askoaniou (1), hag araok mont d'ar pellgent.

Ar c'hartou, an dominoiu a vezo war an daol; ar re goz, e-tal an tan, a chacho var o c'horn en eur gomz eus o amzer dremenet. A-wechou e feui ar re yaouank da c'houlenn diganto kana eur zôn war doniou Breiz, pe da gounta d'ezo eun danevell desket gwechall, pe eun dra c'hoarvezet en o amzer. Sioulder ha furnez a vezo merket war bep tal. Derc'hent ginivelez Hor Zalver e vezo lakat an eteo Nedeleg en oaled, da zerc'hel goude epad ar bloaz evit digas chans en ti, dre vennoz Doue; d'an anevaded e vezo roet eun tamm askoan a-raok mont da gousket, e-koun d'ar vad o deus grêt an ejenn hag an azenn d'ar Mabig Jezuz en e graou diskloz.

Met, arabad e teufe ar veilladegou-noz da veza eun abeg a zizurz en eur c'harter!

Arabad ez afe ar pennou-tiegez da gousket, ha lezel ar bôtred hag ar merc'hed yaouank mistri en o zi ha libr da laza ar goulou pa dro en o fenn!! An tadou hag ar mammou a rafe an dra-ze a zo o vernia keuneud war o c'hein evid ar bed-all!

Pa deui mare ar c'halanna, an amezeien ne vankint ket da rekete bloavez mad an eil d'egile, « hag ar baradoz da fin o buhez », hag evit lakaat ar bloavez nevez dindan skoazell ar Werc'hez hag he Mabig bihan, ha trugarekaat an A. Doue eus e vadoberiou epad ar bloaz tremenet, ez aint, muia ma c'hellint, d'an oferenn ha da gommunia. E lec'h en em vezvi gant banneou, e riskl da noazout d'o iec'hed, e kinnigint da Zoue o foaniou, o fedennou, ar vad a raint, kement tra a c'hoarvezo ganto epad ar bloaz a zo o tont; eur voutailhad win er gêr, pe etr, kamaladed a ra vad d'an den gant ma ne jomer ket da redet eus an eil ostaleri d'eben evid en em gaout er gêr, goudeze, mezo dall!

Ha da Veurlarjez, memez tra! An deiziou-ze n'int ket roet d'eomp evit dibri re, pe eva dreist hor galloud, met evit diskuiza, mont da welet ar gerent, adori ar Zakramant ha sonjal ervad, a-raok ma tigor ar C'horaz, eo an amzer-ze eun amzer a binijenn evid an holl. Ar re o deus dispans da yun, abalamour d'o iec'hed, d'o oad, d'o labouriou tenn, a c'hell ober eur binijenn bennag all, evel: dibri nebeutoc'h eus ar pezh a gaver mad, ha muioc'h eus ar pezh ne gaver ket; chom hep lakat sukr er c'hafe, chom hep butuni; chom sioul pa vezer e kounnar; chom heb eva gwin; derc'hel war ar muzellou eur ger gouest da ober poan d'an nesa; en em ginnig d'ober eul labour ha ne garer ket; chom heb komz ouz ar re a zo troet war ar c'homzou goullou ha kant tra all c'hoaz a deuo e spered eur c'hristen devot a c'hoanta plijout d'e Vestr. Seur-

(1) An noz-man a en em gav eiz deiz a-raok noz Nedeleg.

vui e tostaio ouz amzer Fask, seul-vui e kresko e zevoision; da zul ar bleuniou ne vanko morse, da lakat, en e di, hag en e barkeier, eur bod-deuz benniget, ma plijo gant Doue skuilh e vennoz war e dud ha war e vadou.

Epad ar zizun zantel, ec'h unano e boaniou gant re Hor Zalver; kinnig a raio d'ezan e holl skuizder evit diskouez d'ezan e anaoudegez vat; d'ar Yaou-Gamblid, en envor d'ar pezh en doa grêt Jezuz, ne ankounac'haio ket gwalc'hi treid e dud hag e re e-unan diouz an noz.

P'oan bihanik em oa bet an eur-vat da welet, en eur geriadenn eus va bro, eun dra zouezus, a c'hoarveze bep bloaz ha da gredi eo e c'hoarvez atao.

D'ar Yaou-Gamblid, goude lein, me gred, edon o tremen gant va mamm, dirag dor-vras an ospital: « Hizio ez eo digor d'an holl, emezi; n'hon eus dale ebet evid ebana laman eur pennadig! » Ha, dre al tiorz leun a vokedou e vâleomp hon diou beteg ar chapel.

Eno, e-kreiz, e oa renket war ziou skaon, daouzek paour ha daouzek paourez; daou vâleg, pleget war dreid diarc'henn ar wazed, a walc'he anezo en eur bailhad dour, hag a zec'he anezo gant al lianenn a oa endro d'o c'horf; goude e pokent d'ezo gant feiz, en eur bedi Hor Zalver Jezuz da lakaat er c'halonou izelded ha glanded. Dirag ar merc'hed, diou itron a rea an hevelep tra; o diou oant choazet etouez ar re uhela pe ar re binvidika, abalamour da ziskouez omp holl breudeur ha c'hoarezed e Jezuz-Krist. Eur pezh arc'hant pe aour a veze roet da bep paour, evit gwalc'hi ar peziou-ze euz ar perzh o deuz kemeret e torfed Judaz.

Ne 'z ay biken an dra gaër-ze eus va spered! « Beleien zantel, itronezed bras en o c'haera dilhad, oc'h en em izelât beteg servicha ar beorien-ma! emeze! ha Jezuz, santeloc'h ha brasoc'h, hen ar zantela hag ar brasa, a en em izelâio beteg dont em c'halon, me paouroc'h ha disteroch eged ar re-ze! »

Gand a raimp, dalc'homp d'ar giziou mat savet gant hon tud koz, ha na reomp ket ivez fæe war ar Miz Mari, savet evit enori ar Werc'hez, hor Mamm, hon difennerez; ha pa ne lavarfemp nemed: *me ho salud Mari*; dioc'h an noz gant karantez! Gant miz Mari, e teu an hanv, peurliesia, mare ar pardonioù, an tantajou!

Evid enori Sant Yann, eo mad mont d'an tantad, evit Sant Per e reer kement all; arabad eo ankounac'hat louzaouenn Sant Yann! he zomma e vez graet ouz an tan, a-raok he zostaat ouz an daoulagad, evit goulenn ar c'hras da veza dilivret eus an droug-daoulagad, hag ive evit goulenn ma kresko hor feiz, gant aoun da veza dallet gant traou ar bed-man. Pa ne jom mui eun horden en he sav, pa vez dêvet an drujenn a zo e kreiz an tantad, eur boked roz outi, e kouezer holl d'an daoulin evid ar pedennou dioc'h an noz; pedennou c'houek war douar Breiz ha dindan

ar stered lugernus; Sant Yann ho kaso beteg tron Doue; chacha a reoc'h war hor bro e wella bennoziou! Pa vez graet teir zro, en dro d'an tan, gant ar brasa sioulder, pep hini a gerz war zu e di, pe e wele; e meur a lec'h, e kemerer eun tam glaou eus an tantad evit teurel er punz, da zantelaat an dour.

Antronoz e vez ar pardon: endro d'ar chapel venniget pe d'an iliz parrez e weler staliou, met n'eo ket evit prena c'hoariellou, nag eva banneou e teu ar gwir Vretoned d'ar pardoun; evit goulenn skoazell ar Zant pe ar Zantez, en eur vont d'an oferenn-bred ha d'ar gousperou. Ar re yaouank a jom pelloc'h dioc'h ar pardaerz, da vale ha da gemeret eur blijadur onest; mat eo beza laouen, c'hoarzin bep an amzer: eun den santel ha ne c'hoarzfet ket, ne deufe biken da veza eur zant! Met ma z' eus eun ali da rei d'ar gerent, eur c'huzul da rei d'an dud yaouank eo: dont abred d'ar gêr, beilla war ar vugale!

N'oa ket dleet e vije plac'h yaouank ebet er mez pa vez kuzet an heol! Ar bôtred yaouank zo o klask diazeza eun tiegez kristen, n'o deus hast ebet ouz ar rederezed noz! Hag ar re o deus, e vez buhez fall ganto, hanter-amzer, eur wech ma vezont dimezet.

A dugare Doue ez eus c'hoaz tud yaouank fur en hor bro! p'o deus dibabet eur gwaz, pe eur vaouez, eus adouez ar re-all, e c'houlennot gant doujans digant o mamm hag o zad, ha plijout a ra d'ezo ar mab pe ar verc'h-kaër, hag e reont diouto, daoust pegen diaes e kavont a-wechou. Deiz an eured, a-raok mont d'an iliz, e reont evel m'o deuz grêt deiz o Fask kenta: en em deurel a reont d'an daoulin, dirag o zad hag o mamm, en eur lavaret: « Va zad, va mamm, c'houi a zo o terc'hel plas an Aotrou Doue evit ho krouadur, roit dezan, mar plij, a-berz Doue, ho pennoz a-rôk ma stago gant e vuhez nevez! » Hag ar re goz, an dour en o daoulagad, a ra eur zell warzu an nenv, hag a zav eun dourn gant levenez: « Va mab, va merc'h, dreizomp-ni, tud dister, ra gouezo bennoz Doue warnoc'h, en hano an Tad, ar Mab, ar Spered-Santel! »

En iliz, ar gristenien vat ne vezont ket dievez; heulia reont, war o levr, pedennou kaër an Iliz, goulenn a reont ar c'hraz da jom bepred fidel an eil d'egile, da c'houzanv an eil mankou egile, da zigemeret gant fizians ha laouedigez ar vugale a blijo gant Doue da rei d'ezo. Goude an eured, ez eont d'ar vered evit pedi war beziou o zud maro, ha prometti d'ezo bale evelto, war hent ar furnez hag ar zantelez.

Epad ar friko, eman ar c'hiz da gana soniou bep an amzer; eun dra vras eo, gant ma vo kanet soniou Breiz war doniou Breiz, ha nann rimadellou diskempenn, youc'het e galleg fall, gant eul lakipod hanter-vezo!

Goude lein, ar re yaouank a ya da vale beteg eur vourc'h all, pe an aod pa vez tost, hag e tistroer adarre a-benn koan.

Dansou Breiz a zo dereat; en eun eured e oant kaer da welet, met e kalz parrezioù eo aet ar c'hiz anezo d'an traou; eur c'holl eo, rak en o lec'h, siouaz, n'eus deuet nemet dansou a c'hiz nevez, savet gant tud gouez pa gant marmouzed pe arzed (1). Red eo tec'het diouz an hevelep dansou evel ma tec'her diouz an tan: an diaoul a zo en o c'hreiz.

Eun tad kristen a lavare d'e verc'hed yaouank: « Gwelloc'h eo ganen terri, va-unan, ho tivesker ouzoc'h, eget ho kwelet o vont d'al lidou e vez dans enno ».

Sant Yann Vianney, Person Ars a lavare: « Dre an dans, ar merc'hed yaouank a goll o brud-vad, o ene, o baradoz hag o Doue! eur gordenn eo da Zatan, ha dre ar gordenn-ze e chach eur maread tud en ifern! » Eur skrivagner brudet ha n'en doa ket a feiz a lavare d'eur vaouez yaouank: « Arabad eo d'id lezel da bôtreded da zansal, ma fell d'it o derec'hel mat, doujus, karantezuz ha glan; kred ar pez a lavar d'it eun den koz, en deuz renet eur vuhez direiz en e amzer! »

Prezegerien a bep bro o deuz graet o dever en eur ziskleria eus ar gador petra eo an dansou; atao her greont, hag an dud ne reont van evid o c'hlevet, ha koulskoude ma karfent sonjal pegement a dud a zo en ifern abalamour d'an dans! ma karfent kompren pebez digemer a raio an Aotrou Doue d'an danserien!

Kaout a ra d'ezo e vezo faziet ganto beteg lavaret: « Deuit bugale garet va Zad; c'hoari dansal ha c'hoarzin oc'h euz graet evidon! »

Nann! n'emaoc'h ket war an douar evit se ha n'eo ket an dansou mezus a raer er frikoioù eo a denno bennoz Doue war an dud nevez.

Brasa enor a c'hell hor C'hrouer ober d'an dud dimezet, eo rei bugale d'ezo da zavel. Pebez eurvad pa deu eun èlig bihan eus ar Baradoz! Beteg neuze, ar priejou o doa karantez an eil oc'h egile, a dra zur, met ken e oa neuze, ne ouient ket petra oa al levenez! Gant pebez teneredigez e sell an tad nevez ouz e vabig, ouz e wreg yaouank! hag hi a daôl pled gant daskren war ar vuhez disterik, fiziet enni; aoun he deus ne deufe da vervel a-raok m'en defe bet ar Vadiziant! Rak-se, kerkent ha ma c'heller, eo red kas ar c'hrouadur d'an iliz da veza badezet; ar c'henta ar gwella ma vezo graet eur c'hristen anezan, ha laket dindan skoazell eur zant anavezet. Ar voazamant vat a zo da rei hano an tad-koz pe ar vamm-goz, d'ar mab bihan, d'ar verc'h vihan; red eo kenderc'hel gant ar c'hiz-ze, ha lakaat ar vugale all en hanoioù bet douget gant enor, en ti pe er vro. Kounnari a ran pa glevan meneg eus an hanoioù a glasker da lod eus ar vugale, en dervez hizio!

Daou pe tri bloaz zo, en eur gêrig, demdost d'am

(1) Arzed: ours.

lochenn, e weliz eur vadiziant o tont er mēz euz an iliz Tostaat a riz, rak ar re gōz, tost d'o bez, a blij d'ezo ober eur zell ouz ar re a zo galvet d'ober o zreuz er vuhez war o lerc'h, hag e c'houlennis pe seurt hano a oa roet d'ar c'hrouadurig? — Eur bōtrez oa; he maeronez, eur plac'hig daouzek vloaz, pe war dro, a respountas: « Hanoiou brao hon eus kavet d'ez: Eufemi-Natali-Silvi! ha me a zo: « Valantin-Zefrin ».

— « Da belec'h ez eoc'h gant an dra-ze, emeve! Setu aze hanoiou, avat! roet dre lorc'h d'an diou gristenez-ma! » hag en eur soroc'hal e trois kein hag ez is em hent.

Feiz d'am Doue! n'eo ket mank a hanoiou c'houek a zo en hor bro, koulskoude! hanoiou diginkl a sikour ar vugale da veza didroïdell o-unan, er vuhez! D'am zonz-me, hano ar Werc'hez venniget eo ar c'houeka, ha goude eman hano he mamm, va fatronez, patronez Breiz-Izel. Lakaat a c'heller daou hano d'ar bugel, digemmeskoc'h e vez! Anavezet em eus teir c'hoar, war an hevelep hano. *Mari* e veze graet euz are gosa, *Marie* eus an eil, *Mariig* euz ar yaouanka! Kalz e vije bet èsoc'h henvel anezo: *Mari-Anna* pe *Anna-Mari*, *Mari-Yvona*, *Mari-Jozef* pe *Mari-Liz*; pe *Azenor*, *Azilis*, *Heodez*, met en hano Doue, lezomp an Eufemiou hag ar Zefrinou el lec'h ma ' maint, ha bezomp Bretoned, ni hag hor vugale! Bretoned a-galon, a spered; falloc'h evito a zo, ha gwelloc'h... n'eus ket kalz!

\*\*

« An den a zo brasoc'h eged ar bed! eme eun Eskob santel, ha gouzidik; p'en deus krouet Doue spered an den, en deuz graet brasoc'h labour eged p'en deus taolet eur steredenn en oabl glas! » Pebez anaoudegez vat a rank kaout, neuze, evid an hini en deus e grouet, evit e servicha hag e garet!

« Beva el labour, mervel er bedenn » setu dever ar c'hristen.

Pa deui ar c'hlenved warnan, ne ehano ket da zonzjal e poaniou Hor Zalver, da zougen e Groaz asamblez gantan, ha dre garantez evitan. Ma rank chom pell war e wele, e tevio Doue e-unan d'e gennerza, dre ar gommunion; n'eo ket red d'ezan beza toc'ho: evit gellout reseo e Zoue, ha ma 'z eo klanv da vervel, eo gwelloc'h gelper ar beleg a-raok ma vezo fall.

Abarz ma teui ar gommunion gant ar beleg, ar merc'hed a zo o labour renka an ti, lakaat neat an traou; a-wel d'ar c'hlanvour e vezo digaset eun dol vihan warni eun douzier wenn-kann; ma 'z eus eun tamm dantelez ouz an douzier-ze, e vezo lakeat an tachad plean war an daol, an tachad dantelezet en distribil. E-kreiz an daol e veza ar grusifi, eun troad outi, ma chomo en

he sav; a bep tu d'ar Groaz, eur c'houlouen venniget; dirazi, eur verennad dour benniget, eur bod-beuz benniget enni.

Eur verennad dour euz ar pôd, d'ar beleg da zoubas e vizied; eul lianenn evit o sec'hi; ouspenn-ze eo red lakaat eur mouchouer-fri fresk pe eul lianenn all war gwele ar c'hlanvour, evit ober touzier d'ezan da gommunion.

Dereat eo ive teurel eur plueg pe eur pallenn war al eul leur-zi, e-kichen an daol, ma c'hello ar beleg daoulina dirag korf Hor Zalver.

Eur boked bennag, pe eur bod-glaz a c'heller lakaat ivez war an daol; dilhad-wele ar c'hlanvour pe ar glanvourez a vezo dilastez; taolet e vezo eul linsar wenn war ar gwele penn-da-benn; ma 'z ec eur vaouez eo a zo klanv, e c'heller lakaat eur c'hoef d'ez war he fenn pe da vihana eur mouchouer pe eun dantelezenn ma 'z eus; gwella ma c'heller e raer evid an Aotrou Doue. M'en deus poan ar c'hlanvour o lounka ar gommunion, e vezo kinniget eur banne dour d'ezan da eva.

An dour a zo bet o walc'hi bizied konsakret ar beleg, a vezo taolet en tan, hag en tan ivez an tammou « ouat » hag ar bara a chom goude ma vez nouet an den klanv.

Evit sakramant an Nouenn, e vezo red lakeat ouspenn, war an daol, c'houec'h tam « ouat » kement hag eur graoenn hag eun tamm minvig bara, evit sec'hi bizied ar beleg, pa jom oleo sakr outo.

N'em eus ket ezomm da lavaret eo brao da dud an ti dont endro d'ar gwele evid adori ar Zakramant, pedi evid ar c'hlanvour, kaout perz e bennoziou an Aotrou Doue.

Pa dosta poent ar maro, e vezo lavaret ar pedennou a vouez-uhel, litaniou hag all; — « pe tit, pedit, merc'hed, a lavare eur c'hristen war e dremenvan! n'ouzoc'h ket pegement a ezomm a zo eus sikour an holl Zent, er mare-ma! » Gant feiz ha devosion, e vezo lavaret: « Kuitait ar bed man, ene kristen, en hano an Tad en deus ho krouet, en hano Jesus-Krist mab Doue, en deuz gouzanvet evidoc'h, en hano ar Spered-Santel a zo diskennet ennoc'h! » ha c'hoaz: « Aotrou Doue, digemerit ene ho servicher, e porz ar zilvidigez, hervez ho promesaou; grit ma vezo eurus da viken! »

Hag ar Breizad kristen, e zourn e dourn e bried, skeudenn e Vestr war e galoun, e hano santel war e vuzellou, a losko e huanadenn ziveza, e peoc'h, evel eur c'hrouadur oc'h en em gaout er gêr.

Goude ar maro, e vez klasket tud a volonteze vat evit liena ar c'horf; tiegeziou a zo, zoken, e fell gant ar vugale renta an dever-ze d'o zud, evel an diveza merk eus o c'harantez; serra a reont, gant doujans, ha gla-c'har daoulagad o zad hag o mamm; kroazia a reont o

daouarn war ar chapeled, o astenn a reont var ar varc'h-skaon, o archedi a reont en eur bokad d'o zal skournet: « Kenavo ar Baradoz ».

Pa vez aet o zud da anaoun, ne ehanont ket da bedi evito, da lakaat servichou, oferennou ganto, d'ober aluzen en o hano, hag an tiegez kristen, unanet dreist ar maro, a gendalc'h d'en em garet, ha da adori Doue er bed-man hag er bed-all!

XVII<sup>et</sup> PENNAD

Al levriou en ti

Evel ar c'horf, ar spered a rank kaout boued pe e teuio d'illo da veza dinerz! Hogen, da ziuail ez eus, rak, evel boued ar c'horf, boued ar spered ez eus daou seurt anezo; hini mat hag hini fall; hini da rei buhez, hag hini da laza. Gant aoun ne vije lounket hini fall gant hor breudeur, hor potred, hor gwazed, eo red d'ar merc'hed rei digor d'ar boued mat. Evel ma reer evit ar c'hebillitousegi, a zo mat lod anezo, lod all noazuz; hag evit-ze ne vezont kutuilhet nemet gant ar re o anavez; evelse, ar vaouez a vezo aketus da gutuilh al leoriou mat, evit maga sperejou ar re a zo enn he serr. Estreget *Buhez ar Zent*, estreget *Miz Mari* a ranko da gaout en he zi; kountadennou brao, danevellou plijadurus, buhez tud a vrezel ne dud a iliz, troet e brezoneg gant tud gwiziek, pe zoken, savet em hor yez dudius! Eun « istor Breiz » a ranker ive da gaout; bez ez eo eul leor talvoudus; dreizan ec'h anavezet istor ar vro, hag e c'heller dizlavaret ar gevier savet a-vernioù diwarbenn an amzer dremenet. Ne ouezomp ket a-walc'h eus pe seurt gouenn omp! pe seurt labour o deus graet hor c'hentadou! pe seurt sperejou tud e oant! ha koulskoude, dioc'h an ilizou kaer kizellet ganto: dioc'h ar c'hroazioù an tourioù dantelezet ker stank en hor Breiz, eo aes kompren ne vanke d'ezo na kalon, nag ijin, nag arc'hant! Met, kaer ez euz kaout arc'hant, ijin, kaloun, kaer ez euz kaout binviajou nevez, gwended ha spered: ma n'en deus ket eur feiz beo, an den ne rai netra vat! n'eo ket gouest da rei, evel pa lavarfen, eun dremm d'e oberou, ha da lakaat an dud da sonjal, a-hed ar c'hantvejou da zont: « Setu ama kristenien hag a garie o Doue, hag a enore ar Wer-c'hez, p'o deuz savet traou ker souezus! »

Lenomp traou diwarbenn an amzer goz: istor hon tiez, hor parrezioù, hon eskoptioù; karomp ar brezoneg, al leoriou brezonek; e ti Emgleo Sant Iltud (1) e vezo moulet eur maread, ma plij gant Doue, hag hor yez, e lec'h beza disprizet, a vezo komzet ha enoret euz an eil penn d'egile da vro Arvor!

TINTIN ANNA.

(1) 4, Ru ar C'hastell, Brest.

Troioù kamm Léon ar Bris  
da Baol Gornioek

War douar Breiz-Izeñ, daou c'hant vloaz a zo e veve eun denig koz, bihan ha teo, Léon ar Bris e hano. Léon a ioa eur galouper bro, eur c'hlasker bara hlaeg en doa ar brud da veza hep par evit tenna taolioù kamm d'an dud. Mont a rae dre an hentchoù, laouen evel an heol en eur gana dibreder:

An hini goz eo va dous...  
An hini koant eo va dous...

Abaoe ma ouie bale, Léon n'en doa graet nemet galoupat hag ober troioù kamm; ar brud anezan a ioa en em skignet dre bevar c'horn Breiz ha diskennet oa zoken betek toull dor an ifern. Kerent Paol gornioek a zispakas e skilfoù; fae oa gantan kleve e oa war an douar unan finoc'h egetan. « Gortozomp, emezan, hag e vo gwelet pioù eo ar mestr; mont a ran da ober eun dro vale da Vreiz ». Ha setu hen en hent.

War ribl an hent bras, astennet e disheol eun dervenn goz, Léon ar Bris a oa oc'h hunvreal en eur lipat e vourrou divar an tamm bara soubet el laez kaoulet en doa bet d'e verenn. Tennet e voe eus e hunvre gand eur flaeer spontus o tont beteg ennan. « C'houez an deo eo, eme Léon, petra ar gurez a zo erru aze? » N'en doa ket echu e gomz pa welas dirazan eur pikol den, baro hir d'ezan, bleo ken hir all, kerniel hirroc'h c'hoaz hag eur pezh-lost korvigellet o skuba an hent dre ma zea. An tan en e zaoulagad, an diaoul a ioa bamet o sellet ouz Léon: « Ata, flaeier kaez, petra, rez aze o sellet ouzin evel eur vioc'h dirag eur c'harr dre dan, ha petra eo an torch-listri a welan aze a-istribilh ouz da ziadrenv? » — « Me, a respountas an diaoul, eo Paol Gornioek, ha c'hoant em befe da vont d'ober eun dro-vale ganez. » — Sonjal a raen, eme Léon ez oas eun urupailh bennag eus ar ouenn-ze, met ma n'eo red nemet an dra-ze d'id ez aimp en hent dioc'htu.

Eur pennadig goude e pije gallet gwelet Léon ha Paolig o vont dre an hent, mignoned vras, evel diou gazeg koz bet pemzek vloaz o chacha war an hevelep alar, eur c'hlabouz ganto ken a deue war an treujoù an dud da zellet outo. « Perak, te ivez, a lavare an diaoul da Léon, ez eus kement-se a zraill hag a youc'h ganez; digas a res an holl da c'hinouata ouzomp. » — Te eo da vihana, a respounte Léon a laka anezo da zont kement a flaeer a zo ganez. » Hag evelse en eur c'hlabousat ec'h en em gavont en eur c'hoad; o c'hovou moan, hlaeg an heol war-nez mont

da guzat a deuas da rei d'ezo da c'houzout e oa mare koan. An diaoul a ieas d'ar c'hastell, a oa eno demdost, da ger-c'hat diou gaolenn hag en eur lammatt dreist eur c'hleuz e welas eur c'had en eul laz-kroug; kredi a c'helloc'h, ne reas ket sin ar groaz evit he digas gantian. Neuze e reas diou lodenn; en eun tu e lakeas ar c'hroc'henn, ar penn hag ar bouzellou hag en eun tu all e lakeas ar c'hig mat. — « Pehini, ez pezo, Paolig, lavar? » — O! an hini vrasa n'eo ket ouspenn d'in, eme an diaoul. » — Mat! ouspenn d'in me, eo eme Léon, kas anezi ganez; hag e strinkas d'ezan en e bod, stripou, kroc'henn, kaoc'h ha bouzellou ar c'had. « Ha brema, eus ar c'haol-man, petra ez po, ar pez a ioa en douar pe ar pez a ioa war c'horre? — O gwelloc'h eo ganen ar pez a ioa ebarz, eme Baolig, ar re ze n'o deus paket na tomm na yen, na glao nag avel. » Ha war c'horre e stripou gad, an diaoul a voe taolet d'ezan trujou kaol d'o ber e bodad soubenn. Ha kerkent, tan ken a sute dindan ar podou; ar zoubenn a vervas hep dale hag eun heur goude edo dare koan gand an daou gauffard. — Stagomp ganti, eme an diaoul touketoc'h eget daou gi; met a vec'h m'en devoa lounket diou pe deir loaiaid ma en em lakeas da streffial, da c'hlaourenni ha da granchat a gleiz hag a zeou kement ha kement ma c'houlennas Léon, en han Doue, eun disc'hlavier. « Ché, a lavare Léon outan e-unan, me a gave d'in an dud eus ar seurt-man a ioa tud direus, tud hag a zebefe ar marc'h hep e gignat, met fasia em eus graet rak an Aotrou Paolig a zebtant kaout ar staon gwall dener; gwir eo, e zoubenn, daoust dezi da veza eus ar re zrusa n'edo ket eus ar re wella. »

Paolig a oa brema ehanet da duffal; dont a reas da c'houlenn tanva soubenn Léon: « Ar c'haz eo, eme Léon bremaik mar kerez e po ar pod da lipat; ma karfez beza graet eun tammik nebeutoc'h a dan dindan da goan e piye gellet hen lakaat da zisk.n c'houekoc'h; sell, breman e c'helles lipat d'in strad va fod. » An diaoul a gavas ken mat soubenn e vignoun ma ne c'helle mui distaga e benn diouz ar pod; karet en dije bet chom d'hen lipat betek hanternoz. — « Allo! eme Léon, n'eo ket red d'id chom aze marc'had nao bloaz rak toulla a rafes din va fod. » Daoust ha ma n'oa ket leun e gov (o! n'en dije ket e garget buan o lipat evelse) Paotig a dennas e benn er maez rak mall edo dezo mont da glask loj en eun tu bennak. An heol a ioa aet pell a ioa da guzat hag an tousegi hepken o youc'hal er c'haeou koz a dorre sioulder ar maeziou...

(Da gendate'her).

MABIG BREIZ.



## DIVINADEN ???

Perak an oll dud a zo bet o prena  
E ti **ALLAIN** HORLOGERIE  
POPULAIRE  
60, rue Jean-Macé, BREST

(Gwechall ru ar Ramp etre ar ru Siam hag ar ru Vras)

hag plas an Ed, e Lannilis  
a lavar eo gwelloc'h marc'had en  
tuez-man evit ar memez qualité ?

— Ablamour e kement ti a gom-  
merz ez euz frejou hanvet « frais  
généraux » hag a deu da greski priz  
ar marc'hadourez hag an ti-man  
o veza ma ne deuz ket kals euz a  
frejou-ze a ziminu anezo c'hoas a  
beb-hent evit profit ho hostizien.

Eur c'hado brao a vez roet var  
marc'had ar bizaouedou aour.

— Tud an ti a gomz brezounek —  
R. c. Brest 4102

## Braoa ha Gwella Marc'had

### GWELEOU HA MATELAIU

Pluw-weleou hag Oreillerou

a gavoc'h e ti

## L. LE BIAN

39-41, place Marcellin-Berthelot — BREST

Gloan ha bep seurt, deuz ar vro ha deuz an estranjour  
reun, pluw, lienachou evit matelaïou ha pluw, etc., etc.

Eno vez komzet brezounek. — TY HA KONFIANZ.

## Atelier de Carrosserie Mécanique Sellerie & Peinture

R. c. Brest 2529 — Tél. 25

MAISON

### Frédéric Laurent

23, 25, 27, rue de La Tour d'Auvergne - LANDERNEAU

### MME V<sup>ve</sup> LAURENT

successeur

Spécialité de Voitures  
légères caoutchoutées

Road-Carts et Trotteuses

Charrettes anglaises  
Gardens

Roues caoutchoutées tous systèmes

Transformation de roues ferrées  
en roues caoutchoutées

# Ulinucine Moreul



Eul louzou anavezet-kaer dre ar vro, hep beza implijet awalc'h c'hoaz evit ar vad a ra ! an **ULINUCINE MOREUL**, an hini eo.

Petra eo 'ta an **Ulinucine**-se ker brudet ? An **Ulinucine** a zo eul louzou graet gant *iode* ha *phosphates*. An *iode* a zo evit yac'haat ar goad, evit ober goad nevez ; ar *phosphates* a zo evit krenvaat.

Gouvezet e deus an Doktor MOREUL kavout ha meska daou danvez nerzus meurbet ; an « *iod* » hag ar « *fosfor* » da ober eul louzaouen dispar evit parea ar glanvourien hep dale.

An **Ulinucine** e c'heller ober ganti mat-tre, e lec'h an eol-moru, ar sirop portal, ar sirop « raifort iodé » ha « iodé ferré » ;

An holl louzeier gwechall-se, a zo eiz pe zek kwech sem-ploc'h eget an **Ulinucine**. Houman a gaver enni pemp santigram « *iode organique* » dre lekad souben hag er re-all ne gaver tamm ebet, pe ken nebeut a tra, hag en unan nemet daou zantigram.

Peseurt klenvejou a vez paret gant an **Ulinucine** ? Da genta, an *doken*. — An *doken* zo ~~nae~~ holl klenvejou ar vugaligou, sempladurez, liou fall, kresk re vuhan, gwerbl er c'houzoug, ha divezatoc'h klenvejou an eskern, an droug skevent, an izili kamm.

Ha ma 'z eo an **Ulinucine** eul louzou hep e bar evit ar yugale, kerkoulz all eo evit ar plac'h yaouank oc'h ober he c'hresk hag ar vaouez arru an oad a zaou-ugent bloaz Diouall a ra ivez diouz ar berr-alan, al langis, ar boan-bou-zellou, hag an droug-dargreiz.

## Ar SIROP CELTIQUE

Klanvourien dalc'het gant ar paz, kemerit **SIROP CELTIQUE** an AOTROU MOREUL, apotiker bras e Landerne

## Eleveurs,

*N'employez que les produits vétérinaires du Docteur MOREUL, qui sont les plus efficaces, les plus estimés et les plus connus.*

GRAINES POTAGÈRES, FOURRAGÈRES et de FLEURS

Semences sélectionnées des Meilleures Maisons

## Maison A. HUON

Fondée en 1840

### L. AUDREN, SUCESSEUR

13, Rue de Siam -- BREST

Adresse Télégr. : AUDREN-GRAINES-BREST

Téléphone 5-35

### Articles de Pêche

### Cordages — Ficelles en tous genres

Brezoneg en ti.

Maison de confiance

R. C. Brest 49

## QUINCAILLERIE A. GUIAVARCH

48, rue Louis-Pasteur

BREST



Grand choix de fourneaux  
et d'Articles de ménage  
de 1<sup>res</sup> marques.

BUANDERIES  
et Marmites anglaises

Outils agricoles et d'amateurs

Outillage de forge  
et pour toute profession

ÉCLAIRAGE

Lanternes de Voitures

CHEMIN LINOLÉUM

MALLES - VALISES - CARPETTES

MAGASINS DE DÉTAIL  
ET BUREAUX :

48, rue Louis-Pasteur  
5, rue Suffren

MAGASINS ANNEXES :

46, rue Louis-Pasteur

2, 3, 4, 5, rue Suffren

Dépôt des Zincs de la VIEILLE MONTAGNE

## Rougeurs des Nouveau-Nés

Gercures des Seins

Sont radicalement guéries

par **POMMADE**  
et **POUDRE NOELLINE**

Toutes Pharmacies et Lab. Noëlline, 75, rue de Siam, Brest.

# C. REMY

Téléph. 6-68

68 et 132, rue Jean-Jaurès — BREST

MÉDAILLE D'OR AUX ARTS DÉCORATIFS 1925

## FABRIQUE de MEUBLES MASSIFS

Meubles Bretons, Meubles Louis XVI et modernes

Chambres à coucher — Salles à manger

Lits fer et cuivre, Literie, Glaces,  
Laines à matelas, Plumes et Duvet.

— PRIZIOU AR GWELLA MARC'HAD —

An dud diwar ar meaz a vezo digemet eus ar gwella

## ECOLE PIGIER

15 bis, rue de la Mairie — BREST

Première Ecole Pratique de Commerce fondée en Europe en 1850

Comptabilité commerciale — Tenue des Livres de Commerce  
Sténographie — Dactylographie

Cours le jour, le soir, et par correspondance

Programme remis ou envoyé gracieusement sur demande.

= GRAINES DE SEMENCE =

Téléph. 32 Landerneau  
C. Postal Nantes 8187

# F. HILY

Télogr. Hily-Landerneau  
R. C. Brest 1377

16, Quai de Léon — 1 et 3, rue du Commerce

**LANDERNEAU**

GUIPAVAS

PLOUGASTEL-DAOULAS

Concessionnaire de la marque ci-contre

Exigez-la sur toutes graines  
vendues en paquets et, prin-  
cipalement sur betterave,  
carotte blanche, rouge,  
jaune, Rutabaga, etc, etc.

**AU SEMEUR**

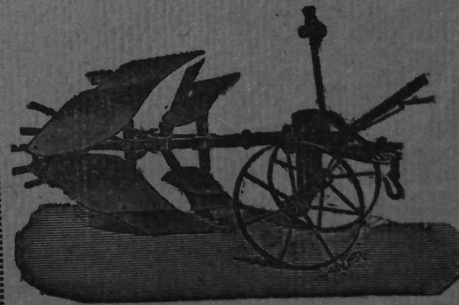


Marque Déposée

Construction en séries de la Merveilleuse petite BRABANT si connue

# “ L'EMIETTEUSE ”

Véritablement la Reine des Charrues



**E. BELBEUC'H**

Ingénieur

Fondeur-constructeur

à

**LANDERNEAU**

Qualité unique BB, extra-résistante : 120, 135, 145 et 155 kilogr.



**E<sup>ST</sup> I**

---

**Feiz ha Breiz a zo daouzek gwenneg ar pez**

**BREST IMPRIMERIE DE LA PRESSE LIBÉRALE, 4, RUE DU CHATEAU**

---

**LE GÉRANT FR GEORGELIN.**